Anul V. 15 Aprilie, 1911. Nr. 8.

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru știința și vieața bisericească.

Abonamentul: Pe un an 10 cor.; pe o jumăt. de an 5 cor. — Pentru România 12 Lei.
Un număr 50 fil.

CARACTERE CREȘTINE.

In cărțile lui Charles Diehl, pe care publicul românesc l-a ascultat la Ateneul din București, se găsesc pagini strălucite, în cari se arată înălțimea morală a multor bărbați din trecutul Bisericii ortodoxe de răsărit. Și sunt figuri necunoscute, pe cari publicul românesc nu le găsește în cărțile pe care e deprins să le citească în regat; figuri însă a căror privire e o desfătare, cu nimic mai pre jos de cea a privirii peste frumusețele naturii într'o zi de Mai. Și nici nu poate fi altfel, pentrucă frumosul care înveselește și idealizează viața omului cuprinde într'ânsul și *frumosul moral,* adică farmecul care ne cuprinde în fața oamenilor de caracter, a acelor oameni care-și călăuzesc viața în consecvența principiilor, fără a intră la compromisuri cu gusturile lumii.

Ei bine, asemenea bărbați se află în foarte mare număr în trecutul Bisericii noastre ortodoxe. Eu cred că virtutea și gravitatea cu care pășesc ei în fiecare clipă a vieții ar puteà fi minunat întrebuințată în educarea tineretului și publicului nostru românesc, pentrucă formarea spre viețuire curată și cinstită se face mai mult cu exemple vii, mai mult cu atingerea de la personalitate la personalitate, de cât cu simple demonstrațiuni, fie ele cât de ireproșabile și convingătoare ca logică. «Nimenea alții, de cât sfinții și profeții lui Dumnezeu au încetățenit în chip durabil în omenire credința în Dumnezeu; nimic altceva de cât îndeplinirea operelor de adevăr, dreptate, milostivire și dragoste a răspândit cu adevărat împărăția lui Dumnezeu în sufletele oamenilor«. [1]

Din nefericire tocmai cu aceste mari valori morale, în care vezi într'adevăr pe cel ce merită a fi numit *om,* lumea noastră

[1] *Die Religion im Leben der Gegenwart* de Geffken, Rade, Sell u. Traub. Leipzig 1910, p. 29.

nu se ocupă. Cu aceasta însă ea perde deliciile privirii spre scânteiarea morală şi se lipseşte de cea mai temeinică influenţare spre virtute.

De aceea mă folosesc de momentul acesta, când lumea românească a auzit vorbindu-se de Diehl, pentru a luà ceva din cărţile lui şi a înfăţişà astfel publicului o personalitate din gloriosul muzeu moral al Bisericii ortodoxe.

Ceeace urmează sunt câteva pagini (212—216) din opera sa *Figures byzantines* vol. II.

II.

Impăratul Vataţes căzuse sub farmecul guvernantei ataşate pe lângă persoana împărătesei.

«Aventura pricinuì oarecare scandal la curtea din Niceea. Printre intimii împăratului, unul din cei mai bine văzuţi erà pe atunci vestitul scriitor Nichifor Blemide. Insărcinat de Vataţes să facă educaţiunea principelui moştenitor, el meritase în serviciul acesta iubirea elevului şi-şi dobândise favoarea suveranului. Blemide erà un om cu sufletul neinduplecat şi riguros, foarte pios. Despreţuià tot ce nu intrà în sfera lucrurilor sfinte şi se distinsese printr'o aprigă duşmănie faţă de catolici. Afară de asta el se măguleà că vorbeşte totdeauna pe faţă şi, cu toate că libertatea limbagiului său îl expusese la multe atacuri, izbutise totdeauna să-şi menţie creditul. Blemide luă cu hotărîre poziţiune împotriva favoritei».

El scrisese în contra ei cu multă asprime, fără ca toate acestea să aibă vre-o urmare. Impăratul suferea în tăcere de scandalul în care intrase, inima sa însă nu-l lăsà să curme.

Intre acestea favorita treceà din îndrăzneală în îndrăzneală. «Mai poruncitoare şi mai obraznică de cât oricând, ea tratà de sus pe toţi cei care se apropiau de dânsa. Pozà în rivală chiar faţă de împărăteasa şi, cum spune un cronicar, se socoteà «adevărată regină şi mai mult de cât regină». Lucrurile durau astfel de trei sau de patru ani, când un incident dramatic puse faţă în faţă pe favorită şi pe vrăjmaşul ei.

«Pe la 1248 Blemide era stareţ al mănăstirii Sfântul Grigorie Taumaturgul (Făcătorul de minuni) de lângă Efes. Favoritei îi dăduse în gând să vie să-l înfrunte. In mare costum împărătesc, întovărăşită de o suită pompoasă, ea năvălì în mănăstire, fără ca cineva să aibă destulă îndrăzneală pentru a-i închide porţile şi pătrunse în biserică în momentul în care călugării săvârşeau serviciul divin. Deodată Blemide cu un gest opreşte pe preotul dela altar şi întrerupe serviciul; apoi, întorcându-se spre favorită, îi porunceşte să părăsească locul sfânt, pe care de

două ori îl pângăreşte: fiind nevrednică prin purtarea sa de a luà parte la împărtăşirea credincioşilor şi pe urmă, pentrucă prin prezenţa ei insultă public legile sfinte ale religiunii. La această violenţă pornită asupra ei, femeia dă înapoi; apoi izbucneşte în lacrimi şi roagă pe călugăr să n'o alunge din locul sfânt; în sfârşit, cuprinsă de o spaimă pioasă, se hotăreşte să cedeze şi iese din biserică. Dar însoţitorii înarmaţi se indignează de umilinţa suferită de stăpâna lor. Căpetenia lor, un oarecare Drimis, declară că după o asemenea insultă stareţul nu mai merită să trăească şi împreunând gestul cu cuvântul, vreà să tragă sabia. Dar atunci, o minune! sabia stă lipită de teacă şi cu toate silinţele sale, ofiţerul nu e în stare s'o scoată. Nebun de mânie, Drimis insultă, ameninţă, se sbate în tot chipul. Blemide, impasibil, declară că el moare mai degrabă decât să calce legea lui Christos. În sfârşit, cuprinşi, fără să vrea, de respect înaintea unui aşa curagiu, năvălitorii se retrag. Îndată însă se înaintează plângere la împărat împotriva călugărului necruţător, care a îndrăznit să ţie piept favoritei. Aţâţată de anturajul ei, favorita cere răsbunare, afirmând că în persoana ei a fost insultată maiestatea imperială însaşi. Din partea sa Drimis declară că e vrăjitorie la mijloc, căci numai prin vrajă s'a putut face ca sabia să nu iasă din teacă şi cere pedepsirea vrăjitorului. Blemide începeà să se neliniştească asupra urmărilor, pe care ar fi putut să le aibă îndrăzneala sa.

«Se păstrează dela dânsul un fel de circulară pe care a dresat-o în aceste împrejurări tuturor călugărilor din imperiu pentru a lămurì într'un chip oarecare opiniunea publică asupra incidentului. Într'ânsa se povesteà pe larg toată chestiunea. Blemide îşi justificà purtarea avută în acea împrejurare şi ridicându-se în termeni foarte violenţi împotriva favoritei, defineà atitudinea care, faţă de o astfel de femeie şi în asemenea împrejurări, se impuneà unui servitor al lui Dumnezeu. «Acel care vrea să placă oamenilor, scrià el, nu e un adevărat servitor al lui Dumnezeu»; şi-şi încheià astfel apărarea sa: «Iată pentru ce, fără a şovăì, noi am alungat pe nelegiuita din locul cel sfânt, căci nu puteam luà asupra noastră de a dà sfânta împărtăşanie femeei neruşinate şi necurate, nici să consimţim a aruncà înaintea aceleia care se tăvăleşte în noroiul stricăciunii strălucitoarele şi preţioasele cuvinte ale sfintei liturghii».

«Cu toată aprinderea pasiunii sale, se pare totuşi că împăratul a refuzat să satisfacă pofta de răzbunare a metresei sale. Cu lacrămile în ochi, el se mulţămì să spuie suspinând: «Pentru ce voiţi să pedepsesc pe acest drept? Dacă eu aşi fi ştiut să trăiesc fără a mă acoperì de necurăţie şi ruşine, aşi fi ţinut în

afară de ori-ce atingere maiestatea imperială. Dar eu însu-mi am dat motiv insultelor care se aruncă peste persoana și demnitatea mea. Nu fac decât să culeg ce-am semănat».

«Totuşi Blemide n'a fost scutit de supărări și de turburări, după cum spune în autobiografia sa. Această afirmare e însă vagă. Ceeace e sigur e că pe la 1250 stareţul erà ceva în disgraţie. Se petrecù însă un fapt norocos pentru el, care-l restabilì în vaza de odinioară. Nişte trimişi papali sosiră în Orient, având de tratat cu orientalii. Blemide fiind un bărbat foarte distins prin învăţătura şi prin elocvenţa cu care ştià să discute și să argumenteze, se simţi nevoie de dânsul. Fù poftit să iee parte la discuţiunile dela Nimfeon, şi cu chipul acesta scăpă de urmările supărătoare ale luptei în care se pusese cu puternica favorită, «al căreia nume chiar, cum el însuşi scrie, inspiră groază».

Serviciile aduse de dânsul nu mai dădură nimărui gust să-l atace ori să mai speculeze chestiunea insultei aduse favoritei.

Arhim. I. Scriban.

ŞTIINŢELE BISERICEŞTI.

După *Dr. W. Guettée.*

IV.

Ceeace am zis despre ştiinţa Bibliei, a dovedit deja, cât este ea de vastă, cât sunt de nemărginite orizonturile sale. Ea ar ajunge de sigur să absoarbă mai mult decât o vieaţă de om. Pentru a o câştigà nu trebue să se izoleze de lucrările anterioare; e dator din contră să profite de ele, să şi le asimileze, fericit acela care mai poate adauge ceva la cunoştinţele altora şi să contribuească în chipul acesta la progres.

Noi insistăm mai ales asupra acestui caracter al ştiinţei biblice, care constă în desvălirea înţelesului figurativ al cărţilor sfinte. S'a exagerat când unii au voit să vază nişte mituri şi nişte simboale în nişte fapte înfăţişate în Biblie cu toate însuşirile de realitate. Dar, primind faptele, chiar și pe acelea, cari la prima privire par a fi respingătoare pentru moravurile naţiunilor moderne, nu trebue să pierdem din vedere, că aceste fapte au un înţeles simbolic, figurativ.

Adevăratul savant este tot aşa de depărtat de misticismul exagerat al unor exegeţi, ca şi de realismul grosolan al altora, cari nu voesc să vadă în Biblie, decât fapte brute, fără de altă însemnătate decât cea care se prezintă de prima oară. Aceşti realişti exageraţi sunt desigur foarte încurcaţi, când mărunţesc anumite fapte, foarte mici în ele însăşi, dar descrise cu termini pompoşi, pe cari nu le pot explicà în mod suficient prin emfaza obicinuită a stilului oriental.

Când expresiunile Scripturii sunt prea mărețe pentru a se raportà în mod absolut la subiectul despre care este vorba, atunci e lucru evident, că trebue sà ne urcăm mult mai sus de acest subiect şi să căutăm un altul, la care aceste expresiuni pot să se potrivească. Se întâlnesc învăţaţi, cari îşi închipuesc, că ei sunt obligaţi să atenueze anumite expresiuni biblice; cari par a crede, că Biblia are vre-o trebuinţă de explicările lor, pentru a arătà un înţeles convenabil.

Mărturisim, că nu înţelegem această delicateţă, de vreme ce luăm principiul, că Scriptura este cuvântul lui Dumnezeu. Are Dumnezeu lipsă de tălmăcirile noastre pentru a apăreà raţional?

Valorează mai mult să luăm expresiunile aşa cum se înfăţişează şi să căutăm înţelesul, care se ascunde sub aceste expresiuni.

Să citàm un exemplu:

Ştim toate celece Isaia (Cap. 14, 41, 43.) a prorocit despre întoarcerea Iudeilor în Palestina după captivitatea babilonică. Drumurile trebuiau să fie netezite (oblite) înaintea lor, văile umplute şi munţii mărunţiţi. Codrii, mirtul şi toţi arborii cei mirositori trebuiau să crească în trecerea lor; fântâni şi izvoare aveau să curgă prin deşertul prin care aveau să treacă; ei nu trebuiau nici să flămânzească, nici să înseteze; arşiţa soarelui să nu-i chinuiască; ei să ducă cu sine pe învingătorii captivi; regii şi reginele îi vor nutrì şi se vor proşterne înaintea lor. Dzeu va înmulţì aşa de tare minunile cu ocaziunea acestei reîntoarceri triumfale, încât prin strălucirea lor şi numărul lor, să şteargă toate minunile câte s'au făcut până atunci.

Când cetim faptul întoarcerei Iudeilor după captivitate, nu întâlnim nici una din aceste împrejurări minunate. Trebue deci să recunoaştem, că Isaia, vorbind de reîntoarcerea Iudeilor, aveà în vedere un alt fapt, pentru care această întoarcere erà simbol şi figură.

Tot asemenea este şi cu profeţia sa despre poporul restabilit în patria sa. El va fi, după Isaia, un popor de sfinţi, o adunare de drepţi, o strânsătură de aleşi, o naţiune binecuvântată, spălată de toate petele sale, prietină a adevărului şi liberă de greşală. Ierusalimul, locuinţa acestui popor privilegiat, va fi cetatea dreptăţii, oraşul de credinţă, petrecerea plăcută a Domnului, sălaş al păcii.

Esra, Agheu, Neemia dedeau cu totul altă idee despre poporul iudeu după întoarcerea din captivitate. Isaia, vorbind despre acest popor, aveà prin urmare un alt popor înaintea ochilor. Nu vedeà el oare sub figura eliberării Iudeilor o altă scăpare, aceea pe care Christos a procurat-o pentru omenire? Sub chipul po-

porului evreu scăpat şi nevrednic de scăpare n'a văzut el pe poporul cel de sfinţi, pe cari i-a născut Evanghelia? Ierusalimul nu este oare figura acestei cetăţi mistice formate de cătră toţi aleşii, amicii binelui şi adevărului şi cari merg cătră lumina, pe care Christos să o aprinză în lume? Această cetate singur Dumnezeu o vede, o cunoaşte, poate să-i cunoască locuitorii. Poate cineva să o tot caute în lume, chiar în sânul bisericilor creştine, nu o află. Dar se ştie, că ea există, că este compusă din aleşii, pe cari singur Dumnezeu îi cunoaşte şi că ea este reşedinţă a păcii, de dreptate şi de adevăr. In afară popoarele se agită, se căznesc; ambiţiunea, sgârcenia, orgoliul, par a fi stăpâne pe pământ; adevărul şi dreptatea în aparenţă sunt de aci surghiunite; cei ce se dau de apostoli ai lor, sunt adesea cei ce le trădează. Dar mai pre sus de această lume infernală, unde cel drept este batjocorit, în care prietinul adevărului este neîncetat apăsat, adeseori chiar persecutat, există un popor scăpat (eliberat) de sclăvia răului şi a greşelei, care formează, sub ochiul lui Dumnezeu, sfânta cetate, pe care Isaia a observat-o (zărit-o) în spiritul său profetic, cetate a căreia lumină este Christos, pe care Duhul Sfânt o însufleţeşte, şi pentru care poporul evreu nu erà decât un simbol grosolan.

Expresiunile atât de poetice ale lui Isaia află toată aplicarea lor, îndată ce este vorba de poporul eliberat de Christos, despre cetatea lui Dumnezeu formată din cei aleşi şi pentru care Ierusalimul nu erà decât o icoană.

In chipul acesta au tălmăcit apostolii cărţile Testamentului celui vechiu. David a zis despre sine în psalmi: «Că nu vei lăsà sufletul meu tartarului, nu vei dà pre cucernicul tău să vadă putrejune» (Ps. XVI. 10). Aceste cuvinte nu pot să se raporteze strict la David, după cum observă aceasta Sfântul Petru şi Sfântul Pavel. (Fapte II şi XIII.) Profetul aveà în vedere pe Christos, al căruia suflet nu trebuià lăsat în iad şi al cărui trup trebuià să învieze. Cât pentru David însuşi, a suferit soartea cea comună şi nu i-se puteau aplicà expresiunile, de care se serveşte el într'un spirit profetic.

Dacă n'ar voì cineva să se ridice în chipul acesta mai pe sus de textul literar, înţeles într'un mod strict literar, s'ar lovi, la fiecare pas, de expresiuni inexplicabile şi ştiinţa Bibliei ar deveni o imposibilitate.

S'ar face aşadară o cale greşită, în studiarea Bibliei, acceptându-se toate într'un înţeles literar. Tot asemenea s'ar rătăcì, dacă ar voì să afle un înţeles literar unor anumite pasage, cari n'au în realitate decât un înţeles spiritual. Faptele Vechiului Testament au un înţeles figurativ, aceasta este de netăgăduit, dar

prorocii n'au avut totdeauna lipsă de aceste fapte pentru a-şi face prezicerile lor; ei vorbesc câte-odată *fără figuri.* A contestà acest fapt, înseamnă a creà pentru ştiinţa biblică piedeci, peste cari nu poate să treacă. Să citâm de exemplu psalmul 21 (Vulg.). Poate-se el raportà la David? Nici decum. El n'a fost niciodată vrăşmaşilor săi; nu l'au pus nicicând pe o cruce, străpungându-i picioarele şi mâinile; nu i-au smuls nicicând îmbrăcămintea sa spre a o împărţì sub privirea sa. N'au tras vestmântul său la sorţi. Acela, pe care David îl aveà în vedere erà singur Christos; vrăşmaşii săi se bucură că l-au dat morţii şi îşi închipue că Dumnezeu l-a părăsit; dar el din nou viază; prin urmare a înviat.

Este lămurit, că acest psalm nu este decât o pagină anticipată a Evangheliei şi ar trebuì cineva să se condamne a nu înţelege nimica din el, dacă ar voì să-l aplice altei persoane, decât lui Iisus Christos.

Dacă voim să mergem sigur în ştiinţa biblică nu trebue nicicând să uităm, că tot ceeace se zice într'un înţeles temporal, are un înţeles spiritual, pentru care cel dintâi este numai simbol.

Nu trebue, ce este mai mult, să uităm, că fapte cari mototolesc anumite noţiuni, pe cari noi le privim de morale şi raţionale, n'au poatecă acest caracter, decât pentrucă noi nu le înţelegem bine, sau fiindcă noi nu le cunoaştem de loc înţelesul lor misterios.

Adevărata ştiinţă biblică face să dispară aceste *scandale*, cari nu pot să mişte decât nişte spirite debile, sau să dea anză la atacuri unor suflete uşuratice.

Biblia, cea dintâi şi cea mai vechie dintre cărţi, scrisă de nişte autori, cari n'aveau nici moravurile noastre, nici pasiunile noastre, nici ideile, nici prejudecăţile noastre, e vrednică să fie tratată cu respect, chiar şi de către aceia, cari nu cred în inspiraţiunea sa. Dar, dacă nu credem în această inspiraţiune, sau nu o luăm de temelie a studiilor noastre, nu ne vom puteà nici când măgulì, că am înţeles-o.

V.

Ştiinţa biblică formează o parte integrantă din ceeace se numeşte, într'un mod general, *teologie.* Dar se dă îndecomun acestui cuvânt un înţeles mai puţin general şi se numeşte în mod special *teologie* ştiinţa despre dogmele descoperite. Fiind aceste dogme expuse în Sfânta Scriptură, am avut dreptate să zicem, că ştiinţa biblică este o parte integrantă a teologiei; ea este chiar baza pentru aceasta. Totuş protestanţii au greşit, dând Sfânta Scriptură ca unicul izvor al revelaţiunei; căci hotărît, din cauza întinderei imense a ştiinţei biblice, nu putem da Sfânta Scriptură drept un conducător sigur pentru cunoaşterea dogmelor relevate.

Obiecţiunile, pe cari le poate cineva ridicà cu privire la înţelesul unor texte, ar îngreunà atât de mult studiul lor, încât cei mai mulţi credincioşi n'ar şti niciodată de ce să se ţină referitor de înţelesul dogmelor şi credinţa ar deveni o imposibilitate.

Dogmele cele descoperite n'au fost expuse într'o formă precisă şi completă în cărţile sfinte. In aceste cărţi nu întâlneşti vre-o teorie dogmatică; în ele afli numai indicaţiuni, împrăştiate ici şi colo, foarte preţioase desigur, dar cari n'ar puteà fi potrivite, decât pentru controverse fără de sfârşit, cum o dovedeşte aceasta din destul istoria ereziilor. Dogmele n'au fost încredinţate cărţilor, cari sunt prea susceptibile de tălmăciri diferite, prea uşor desfigurate în traduceri.

Ele au fost încredinţate unei societăţi, care s'a identificat cu ele şi a căreia vieaţă ele au fost, şi care aveà datorinţa să le transmită ca pe o moştenire de mult preţ.

Societatea iudeă a fost depozitara descoperirei mozaice, dupăcum societatea creştină este depozitara revelaţiunei lui Christos. Dogmele sunt *o vistierie*, care i-a fost încredinţată dintru început, asupra căreia ea e datoare să vegheze cu o grijă plină de jaluzie, pentruca să nu se adaugă nimica la ea şi nici să se şteargă ceva din ea.

Conform cu acest principiu, teologia propriu zisă este ştiinţa despre doctrina divină aşa fel, cum apare ea în sinul societăţii creştine, la diferite epoci ale existenţei sale.

Prin urmare teologia este ştiinţa despre tradiţiunile cele adevărate ale societăţii creştine sau ale *Bisericei*. Ea este în mod esenţial *tradiţională*, aceasta este trăsătura distinctivă a caracterului său.

Trebue să mărturisim, că cei mai mulţi teologi s'au depărtat prea mult de această noţiune adevărată, în operile lor, fie dogmatice fie morale. Ei s'au lansat în o grămadă de consideraţiuni, de discuţiuni, de teorii, cu privire la dogme, şi au confundat aceasta amestecătură confuză de lucruri nefolositoare, prea adeseori indigestă, cu teologia propriu zisă.

Teologii evului de mijloc, cuprinşi îndecomun supt titlul de *scolastici*, au contribuit în mare măsură la aruncarea teologiei pe aceasta cărare greşită. Ei au voit să facă, ca elementele teologice să concordeze cu teoriile lor filozofice şi au compus acele opere stranii, în cari, sub pretext de teologie, poate omul să găsească aproape de toate, mai ales subtilităţi, cari erau pe placul învăţaţilor din acele vremuri.

Teologii moderni au moştenit mult prea multă scolastică; şi în legătură cu toate dogmele, ei se lasă în discuţiuni, cari nu pot să aparţină teologiei propriu zise.

Ar trebuì să se deosebească mai bine teologia de ceeace putem numì *filozofie religionară sau controversă.*

Filozofia religionară este o ştiinţă frumoasă; ea merită să fie cultivată de spiritele cele distinse, dar nu trebue confundată cu *teologia.* Aceasta din urmă nu este decât *expunerea* exactă a doctrinei tradiţionale; singurele dovezi, pe cari ea trebue să le aducă sunt dovezile, testimoniale. Când teologia a stabilit, cu ajutorul acestor dovezi, asupra fiecărui punct doctrinal, învăţătura permanentă a Bisericei, atunci opera sa este încheiată. Cu cât acumulează mai multe dovezi, cu atât arată mai multă ştiinţă.

Discuţiunile, teoriile mai mult sau mai puţin filozofice, nu sunt din resortul ei; ea nu poate începe aceste lucruri fără pericol şi fără a eşì din cercul ce trebue să şi-l formeze.

Pentruca să fim înţeleşi, vom cità câteva exemple: Dacă Arius s'ar fi mulţămit să fie teolog, ar fi învăţat împreună cu Biserica, că Christos este *Fiiul lui Dumnezeu*; şi nimenea nu s'ar fi cugetat să afle învăţătura lui vrednică de critică.

În loc de a primì curat şi simplu doctrina tradiţională şi să o expună în simplitatea sa, el a voit să facă filosofie religionară şi să dee această filosofie drept teologie adevărată. El se puse deci să dogmatizeze cu privire la acest nume «*Fiiul lui Dumnezeu*». El îl primià, dar voià să-i determineze înţelesul într'un mod, care i-se păreà mai precis. Dacă s'ar fi mulţămit să-şi expună cu modestie teoriile sale, respectând doctrina tradiţională, s'ar fi putut să se discute, să se aprobe sau să se desaprobe; ar fi fost omul în faţa unei teorii filozofice, pe care n'ar fi confundat-o cu dogma însaşi, şi pe care adevăraţii credincioşi ar fi lăsat-o ceeace erà. — Dar Arie a voit să dee teoriile sale filozofice, ca adevărata doctrină tradiţională, ca adevărata dogmă; filozoful devine în chipul acesta un *eretic,* căruia biserica i-a pus în faţă doctrina aşa, cum o primise în visterie.

Să mai cităm însă şi exemplul teologilor occidentali, cari au voit să discute, în veacul al nouălea, asupra purcederei Duhului Sfânt.

Dacă ei s'ar fi mulţămit să rămână teologi, ar fi primit îndată simplaminte şi curat învăţătura tradiţională: *Duhul sfânt purcede dela Tatăl.*

Aceasta este dogma, de care trebue să ţină socoteală, pe care are să o expună şi să o dovedească din mărturisirea tuturor veacurilor; în sfârşit: dacă teologii occidentali au avut plăcerea să facă filozofie religionară, ar fi putut să se întrebe: *Duhul sfânt purcede oare şi dela Fiiul?* Asupra acestui punct, le-ar fi fost permis să se ocupe cu tot felul de teorii, de îndatăce doctrina tradiţională erà respectată.

In chipul acesta a procedat preafericitul Augustin, episcopul din Iponia. El a primit dogma: *Duhul Sfânt purcede dela Tatăl;* după aceea s'a dedicat speculaţiunilor celor mai subtile asupra relaţiunilor celor trei persoane dumnezeeşti, şi în special celor a Fiiului şi Duhului Sfânt. Nimenea nu s'a cugetat cândva să învinovăţiască aceasta filozofie religionară, pentrucă ea se ţineà în afară de dogmă şi fiindcă o cinstià.

Teologii occidentali ai veacului IX-lea n'au urmat acest exemplu. Ei au avut pretenţia să completeze dogma tradiţională, conform cu teoriile lor filosofico-religionare; şi pretinsa lor completare n'a fost decât o dogmă falsă, ridiculă şi nimicitoare a adevăratei învăţături tradiţionale despre Treime. Ce este mai mult, ei au mers mulţămită autorităţii *imperiale* a lui Carol cel Mare şi a lui Enric I., până la a face să se întroducă absurditatea lor în simbolul Bisericei romane şi a face în modul acesta din aceasta Biserică o sectă eretică.

Avem în acest caz unul din cele mai triste rezultate ale ideei greşite, ce-şi făceau oamenii pe acele timpuri despre *teologie.*

Să cetească cineva operile numite *teologii* şi se va mirà de uşurinţa, cu care autorii acelor opere se sforţiază, cu ajutorul discuţiunilor, să ridice mai pre sus cutare sau cutare sistem explicativ al uneia sau altei învăţături descoperite. Aceşti pretinşi teologi nu se oprese nici chiar în faţa absurdităţii şi tratează cu uşurinţa cea mai scandaloasă, despre doctrine misterioase, pe cari ei nu le înţeleg şi pe cari îşi dau aerul că le pricep. Ei dau discuţiunilor terenul cel mai larg şi nu se provoacă la dovezi testimoniale, decât pentru a le întortochià şi ale acomodà cu teoriile lor.

Ei nu se opresc măcar în faţa imposibilului. Noi am cetit mai mulţi astfel de teologi, cari, voind să vorbiască despre Treime, îşi pun aceasta întrebare: *Ce este persoana?* Ei o definesc şi caută a aplicà definiţiunea lor la *persoanele* dumnezeeşti, fără a băgà de samă, că, dacă ei ar şti ceeace este *o persoană* în Dumnezeu, ar pricepe misterul Treimei.

Ca un om, împrietinit cu chestiunile transcendente şi subtile, să caute a aruncà în jurul misterelor creştine cât mai multă lumină, înţelegem un astfel de lucru şi nu ne vom gândì a-l criticà; dar ceeace criticăm, este, ca cineva să amestice aceste chestiuni cu însaşi dogma şi să facă filozofie religionară în loc ca să facă *teologie.* Având teologul să expună misterul Trinităţii, se mulţămeşte să dovedească, că în toate timpurile, în Biserica creştină s'a admis *un Dumnezeu unic, Tatăl, Fiiul şi Duhul Sfânt.* Aceasta este dogma cea descoperită.

Cât priveşte expresiunile, de care s'a servit pentru a deosebi pe Tatăl, Fiiul şi Duhul Sfânt în unitatea fiinţei lor, aceste expresiuni, cari îşi schimbă înţelesul după limbi, nu mai aparţin dogmei, după cum nu aparţin discuţiunile cu privire la relaţiunile reciproce ale Tatălui, ale Fiiului şi ale Duhului Sfânt. Teologul să nu le primească pe acestea, cu atât mai mult, cu cât ele falsifică de cele mai multe ori adevărata noţiune a dogmei, şi-şi dau despre ea o idee câteodată absurdă.

Să mai citâm încă un exemplu, care va dovedì cât e de periculoasă pentru teolog părăsirea terenului strict tradiţional pentru a se aruncà în mrejile filozofiei religionare.

În ce constă dogma Euharistiei?

Înpărtăşindu-ne cu pânea şi cu vinul cel sfinţit, ne împărtăşim într'adevăr cu trupul şi cu sângele lui Christos. Teologul, tratând acest subiect, n'are decât să dovedească, că aceasta a fost doctrina tradiţională a societăţii creştine.

Ce a făcut teologia scolastică din aceasta dogmă? Lucrul cel mai absurd, ce şi-l poate omul închipuì. După teologia scolastică, Christos, în trup, în suflet şi cu divinitatea sa, să scoboară asupra altarului la glasul preotului, care pronunţă cuvintele consecraţiunei; Christos *să supune* preotului; fiecare părticică de pâne şi de vin sfinţite îl cuprind întreg, aşa fel, încât el se află mărginit în cel mai mic spaţiu posibil şi aceasta în toate locurile universului şi la aceeaş oară. Pânea şi vinul sfinţite devin Christos însuşi; îl pune într'un disc pentru a-l arătà, a-l duce pe strade, pentru a-l oferì închinăciunei credincioşilor. In urma acestor doctrine lumea a fost mânată până a discutà, în legătură cu trupul lui Christos, chestiunile cele mai ridicule chiar cele mai desgustătoare. Nevoind să se mulţămească cu dogma descoperită, aşa de mult au *materializat* Euharistia, încât lumea a scuzat bucuros pe ceice au delăturat-o. S'ar fi putut ocolì toate acestea, dacă s'ar fi deosebit dogma tradiţională de toate chestiunile, pe cari puteau să le suleveze nişte oameni curioşi şi subtili; şi o Biserică mare, cum este Biserica romană, n'ar fi consfinţit, prin cultul său, nişte teorii absurde şi eretice.

Decând învăţaţii compilatori ai *Perpetuităţii credinţii* au dovedit, că Biserica orientală admite prezenţa reală, oricine în Occident, e dator să înţeleagă deosebirea, ce poate să existe între cele două Biserici, dintre cari una este simplaminte tradiţională, iar cealaltă lăsată în sama tuturor discuţiunilor filozofiei religionare. Biserica orientală admite prezenţa reală în acest înţeles, că toţi credincioşii, cari se împărtăşesc cu pânea şi cu vinul cel sfinţit, se împărtăşesc într'adevăr cu trupul şi cu sângele lui Christos, conform cuvintelor pe cari le-a pronunţat el însuşi.

Ea se ţine de acestea; nu impune nici un fel de învăţătură alta credincioşilor săi. Liturghia este repeţirea cinei celei din urmă a lui Christos, şi credincioşii, ca şi apostolii, se împărtăşesc cu trupul şi cu sângele său.

Biserica romană primeşte prezenţa reală; dar câte chestiuni nu a ridicat ea şi din cari a făcut doctrine de credinţă, deşi cele mai multe din ele, ca bunăoară adoraţiunea specială a trupului, sunt eretice.

Dovedind, că cele două Biserici din Orient şi Occident, primesc prezenţa reală, autorii *Perpetuităţii credinţii* au uitat, că, de acord asupra unui punct teoretic, cele două Biserici erau într'o desăvârşită disidenţă în ce priveşte restul. De unde vine aceasta disidenţă? Ea vine de acolo, că Biserica ortodoxă s'a ţinut strict de doctrina tradiţională, câtă vreme Biserica romană sau occidentală a desfigurat aceasta învăţătură prin număroasele sale inovaţiuni.

Am avut prin urmare tot dreptul să punem de bază a ştiinţei teologice, că ea trebue să se ţină de doctrinele tradiţionale, acceptate în mod riguros şi de a nu se provocă decât la dovezi testimoniale.

În chipul acesta, dogma va fi expusă în nobila-i simplicitate, şi nu va confunda-o cu nişte teorii prea adeseori ridicule.

(Va urmà.) *Ilie Beleuţă.*

EVENIMENTE ACTUALE DIN BISERICA CATOLICĂ.

Osîndirea Sillon-ului.

XIV.

Concluziune. Aceasta a fost viaţa, acesta a fost sfîrşitul *Sillon*-ului. Oamenii strîmţi la suflet n'au lăsat să trăiască ceia ce ieşise din nişte suflete arzătoare şi care doreau mai mult creştinism pe lume.

Care e morala acestui fapt? Că în Biserica catolică nu e numai creştinism, ci şi foarte mult clericalism, şi că de multe ori clericalismul înăduşă creştinismul. Programul lui Hristos e una, politica urmărită de Vatican alta. Intre amîndouă trebuie să biruiască politica, iar Hristos să rămîie mai pe de lături, căci de asta el e în ceriuri, iar Papa pe pămînt!

Cînd a venit pe tronul pontifical, Piu X a anunţat ca program: *instaurare omnia in Christo*, adică să restabilească toate lucrurile în lume după spiritul lui Hristos. A venit însă Marc Sangnier anume cu programul unei restabiliri în spiritul lui Hristos: să atragă democraţia în sfera de activitate şi de sim-

ţire a creştinismului şi să nu mai fie opoziţiune între creştinism şi democraţie. Dar cine nu l-a înţeles şi i-a stricat restaurarea? Tocmai Papa, cel care făgăduise restaurări.

Piu X va fi om cu intenţiuni bune şi cu inimă curată şi preot cu frica lui Dumnezeu, după cum se spune. Dar ajunge asta cînd te afli în fruntea unei mari administraţiuni!... Trebuie să ai privirea largă a unor ochi de vultur; trebuie să ştii să te orientezi şi să nu te rătăceşti în mijlocul diferitelor fapte variate şi încîlcite peste care ai a te pronunţà; trebuie să fii o minte prea luminată şi pătrunzătoare pentru a puteà să judeci între diferitele tendenţe şi să nu fii înşelat de expunerea ademenitoare care ţi-se face; trebuie să fii o personalitate care să poţi decide stînd pe propria ta bază, nu un om simplu pe care fiecine te poate întoarce cum o voì. Ei bine, tocmai asta nu e Piu X. Politica iezuită de conservatism extrem a lui Merry del Val îl stăpîneşte şi-l face să zică ce va voì ea.

De aceia se întîmplă atîtea greşeli în politica actualului Papă; de aceia pontificatul lui înscrie, una după alta, o mulţime de perderi pentru Biserica catolică.

El e preot simplu, cu cultură de seminarist, nepregătit pentru locul pe care-l ocupă. Cei mai pricepuţi de cît el îl duc după gustul lor de conservatori prea sălbateci.

Negreşit, într'un sens oarecare orice Biserică trebuie să fie conservatoare. Socotind că în Hristos am atins culmea şi absolutul, nu ne mai aşteptăm la o treaptă superioară viitoare pe care ar fi s'o ajungem de acum înainte. Dar acest principiu frumos trebuieşte înţeles. Tocmai de asta trebuie să fii un om înzestrat şi luminat în chip deosebit, pentru ca să ştii cum să te orientezi şi să nu te perzi; să nu urmăreşti cine ştie ce gând greşit cu ideia că faci creştinism.

Programul lui Hristos nu e cu totul realizat în lume. Sînt încă multe domenii care trebuiesc cucerite *(Se cuvine Lui a împărăţì pînă ce va pune pe toţi vrăjmaşii săi aşternut picioarelor sale.* I. Cor. 25). Nu numai în părţile unde numele Lui e necunoscut, ci şi în ţările numite creştine spiritul creştin trebuie să pătrundă în adîncime. Deci absolutul pe care-l avem în Iisus Hristos în fapt e primit de lume în mod relativ. Sîntem datori la opintiri vitejeşti pentru ca această primire relativă a lui Hristos să cîştige tot mai mult în adîncime. Astfel pentru noi, ceice luptăm să hrănim societatea în sensul idealismului creştin, va fi neîncetat o problemă, cum, păstrînd totdeauna baza noastră creştinească, vom puteà dà societăţii oxigenul spiritual fără care ea se descompune. Deci mersul timpului aducînd

probleme nouă, poate impune servitorilor lui Hristos datoria de a veni și ei la deslegarea lor cu metode nouă.

Marc Sangnier ce făceà? Vedeà și el fenomenul unei democrații frămîntate de idei anticreștine. Nu trebuià să se gîndească la un chip de a apropià această democrație de Hristos? Și n'a izbutit să realizeze ceva în scurtul timp cît mișcarea lui a durat? De sigur! Deci n'a greșit față de conservatismul care trebuie să domine într'o Biserică, pentrucă, continuînd a stà pe baza absolutului lui Hristos, neîncetat trebuie să fii preocupat de problema întroducerii lui tot mai adînci într'o lume care nu-l primește de cît relativ.

De aceia creștinismul este și veșnic modern, pentrucă el continuu trebuie să urmărească mersul societății și continuu să-și revadă planul și metodele de lucru creștin în această societate. Prin aceasta el înflorește neîncetat și nu dispare niciodată de la ordinea zilei.

Piu X făcînd pe conservativul, nu conservă absolutul, principiile fundamentale, dogmele, legiuirile de la temelie, ci e conservator numai în metodă. El e conservator al politicei regaliste, pe cînd trebuià să lase în pace pe Sangnier cu politica lui democratică, odată ce absolutul creștin erà garantat.

Iată pentruce am spus că azi în Biserica catolică clericalismul mănîncă creștinismul.

Piu X își desarmează propria sa armată. Ținîndu-se numai de metoda dictată de iezuitism, își desorganizează forțele și ușurează izbînda dușmanilor săi. «Democrații se vor îndepărtà din ce în ce tot mai mult de biserică, care le va apăreà ca o adversară naturală. Această osîndă a idealului republican, această nouă sfidare către Francia vor desface de catolicism pe toți oamenii de progres. Această religiune va apăreà ca un instrument de reacțiune, de conservatism, de robie» [1]

Piu X a făcut un pas mai mult pentru a căscà într'o măsură mai largă despărțitura dintre Biserică și lumea modernă. El va face să se acrediteze ideia că catolicismul nu se acomodează cu formele nouă ale vieții sociale, iar lumea se va pătrunde din ce în ce mai mult de ideia că e incompatibilitate nu numai între Biserică și democrație, ci și între Biserică și orice independență de cugetare.

Biserica catolică nu a fost lipsită de bărbați care au văzut lucrurile așa cum le expunem noi. Dupanloup, renumitul episcop de Orlèans, a spus că nimic nu se poate face mare în lume fără conlucrarea a două forțe: Autoritatea și Libertatea. Intr'a-

---

[1] *Revue Moderniste Internationale*, Geneva, Ianuariu 1911, p. 15.

devăr, acestea sînt petrele unghiulare ale oricărei organizaţiuni. Trebuie să fie şi un curent de la centru care menţine unitatea şi armonizează toate mişcările şi stîmpără pornirile în dezacord cu natura corpului întreg; şi un curent de la periferie la centru, adică autoritatea să lase lucrurile să circule libere la suprafaţă, căci se nasc acolo multe puteri creatoare, să se influenţeze de ce se produce bun şi să nu fie refractară la mişcare şi viaţă. Autoritatea fără libertate taie nervul vieţii şi face corpul să tînjească; libertatea fără autoritate degenerează în demagogie şi anarhie şi corpul trebuie să se disolve din neputinţa de a ţineà într'însul un principiu central de conducere şi coordonare.

Ei bine, lucrul acesta trebue să existe şi într'o Biserică. Aşa vedeà Episcopul Dupanloup. Nu vede aşa însă politica iezuită de azi, şi de aceia Biserica catolică încearcă o mulţime de înfrîngeri. Iezuitismul vrea numai autoritate, şi de aceia echilibrul e stricat.

Dacă în loc de Piu X ar fi ajuns la cîrmă un Leon XIV!..[1]

Arhim. *I. Scriban.*

BRAZDE.

Dacă voim ca imaginea mişcării şi a energiei să ne revină în memorie, cuvântul acesta îl socot ca cel mai sugestiv şi mai potrivit. Am în vedere studenţimea noastră în primul rând, răsfirată pretutindeni, la universităţile din patrie şi străinătate. Din partea noastră i se dă cu mult prea puţină atenţiune, şi câtă nevoie are de ea! Nu-i vorba de-a influinţà aici pe nimeni, cu nimic, dar te prinde mila când vezi atâtea suflete tinere, frământate de suferinţă şi lipsite de ideale, neavând nici un liman de scăpare. Ca o corabie ce şi-a pierdut cârmaciul, ce şi-a pierdut pânzele, ce şi-a pierdut lopeţile, înaintează pe marea vieţii moderne, suferind cumplite naufragii. Se impune o mişcare regeneratoare, prin urmare — cu fapte, prin cuvinte, cu îndemnuri şi învăţătură; avem lipsă de o mişcare în sânul studenţimii, pe care suntem datori s'o pornim noi.

Brazda pe câmp îi poate servì mişcării acesteia de-o imagine reală. Pentru a trage brazde undoiate în pământul întărit, nu e nevoie numai de putere, ci şi de oarecare îndemânare; de putere, pentru a tăià adânc, aruncând afară pietre, burueni şi rădăcini netrebnice; de îndemnare pentru a le dà direcţiune şi înşiruire

---

[1] Acest capitul a fost compus, pe baza Nr. din 13 August, 1, 4, 7 şi 11 Sept. 1910 din *Journal de Genève;* pe baza revistei *Revue Moderniste Internationale,* Geneva, Ianuariu 1911 şi a revistei *Le Seneur,* Paris, an. 1907—1908.

armonică. Profunditatea şi un scop determinat, puterea şi îndemânarea, sunt semnele caracteristice ale fiecărei regenerări.

Considerând mai de aproape caracterul mişcării ce am dorì să o inaugurăm, noi simţim lipsa puterii închegate prin credinţă, căreia Christos mântuitorul să-i împrumute tăria dragostei, vie şi trainică. Insă deoarece sunt convins, că mişcarea noastră poate produce şi disonanţe de credinţă şi că tocmai din cauza aceasta mulţi dintre adresaţii ei se vor pune pe punctul de vedere al resignării în cât priveşte întrebările adânci şi intime ale vieţii, de aceea mişcarea intenţionată nu se va mărginì numai de-a prezentà credinţa în anumite categorii ştienţifice, sau de-ai apărà conţinutul ei cu un aparat apologetic puternic, ci năzueşte să o desăvârşească, schimbându-i mugurii în flori, prin aceia că o preface personală, că o toarnă ca pe o putere nouă şi energică în vinele reale ale vieţii individuale. Ne trebuesc de-aceea puteri tinere şi pentrucă toată intimitatea şi adevărul profund, care nu se bazează pe credinţa în Dumnezeu, e numai reflexul unei dispoziţii momentane, simţim lipsa jertfei adevărate pentru Iisus, prin iubire cum ni s'a arătat aceasta atât de înălţător pe Golgota, pe cruce, în Ierusalim.

Nici o mişcare studenţească, sau în fine nimic din ce se numeşte studenţesc în adevăratul înţeles al cuvântului, nu poate existà fără o bază ideală, fără un fir trandafiriu de idealism, care se furişează prin tot cuprinsul ei, ca o suliţă aprinsă. Dar fiecare ideal presupune speranţa, ce are totdeauna ca soţ credincios curajul. Speranţe şi ideale, cari nu se sprijinesc pe faptele unei vieţi, sunt numai capricii de fantazie, lipsite de valoare în lupta morală, ce trebue să fie problema principală de rezolvat, a fiecărui individ. Aceasta înseamnă tot atâta, că fără o pricepere exactă a realităţii, aplicată chiar la noi înşine, şi fără o cunoaştere proprie şi temeinică, toată năzuinţa ideală e numai o părere. Imaginea de la început ne explică lucrul acesta şi mai clar, brazda ne spune limpede, că aceea ce-a fost vechiu s'a trecut, că totul e nou, — prin prefacere şi schimbare s'a înoit. Aici trebue purtat răsboiul, aici aveà lipsă de biruinţă, aici de jertfă, dacă mai posedem încă puţină seriozitate, căci nici un om pe lume nu-i fără de greşală.

Adevăratul răspuns la dorinţa după un ideal, e singur Christos; el înfrăţeşte la un loc realitatea cu ideale, el e singurul ideal pe tărâmul realităţii şi el e acela, care pe fiecine apropiindu-se de dânsul cu credinţă, îl străformează şi-l renaşte tânăr la o vieaţă nouă. De-aceea brazdele, cari trebuesc trase, pornind din cel mai curat idealism, îşi zidesc şirurile lor, pe holdele realităţii. Nu există vieaţă fără o putere reală. Astfel şi mişcarea, ce trebue

inaugurată în chip de brazde, e icoana unei mănoase revărsări de binecuvântare cerească; ele aşteaptă cu dor să cuprindă la sân bogata sămânţă rodnică, şi cât de fierbinte le este aşteptarea, după boarea primăverii şi după arşiţa dogoritoare a nămiezului de vară. Cum binecuvântă câmpia picurii de rouă prinşi pe firicele de iarbă, ca mici opale fluorescente; iar ploile nu sunt lacrimile de milă ale îndurării părinteşti? Şi toate acestea nu formează pentru sine singure un scop, ci sunt numai de dragul rodirii.

Ori şi care faptă studenţească sau o vieaţă de student, e străină de ce e mai bun pe lume, dacă nu se aseamănă brazdei. Inchisă pentru binecuvântarea de sus, lipsită de rugăciune, dusă departe de speranţa ce întâmpină biruitoare desnădejdea şi decepţiile, se lipseşte totdeauna de libertatea ce şi are puterea ei în Dumnezeu. Şi tot numai astfel îşi află în fine un înţeles, când toată dorinţa după personalitate se destramă în marele dor al muncii unei vieţi întregi, căreia servind, aduce roade îmbelşugate. Motivul ei trebue să fie pentru învăţătorii lui Christos, pentruca să poată dăinuì, tare, adevărată şi rodnică.

Pe acest motiv viu îl vor adumbrì brazdele, sub undoieri de păcură sclipitoare. Poate că titula aceasta n'o să placă la toţi, ca un îndemn de mişcare a studenţimii. Dar n'am aflat alta mai potrivită şi mai sugestivă; am impresia ca şi când ceva neobicinuit, de vieaţă tânără ar plutì în faţa mea. Parecă desprind sub zorile palide ale dimineţii, câmpia largă şi din ceaţa vânătă, porneşte adus puţintel de spate peste cormană, silueta întunecată a ţăranului, ca o statuă, poleindu-se tot mai intensiv de undele clocotitoare, ce curg din rumenul fapt al zilei. Cu fierul sclipitor el adună brazdă lângă brazdă, din câmpie îndărătnică. Imaginea plugarului o simţesc tot mai vie în preajma mea, stăruind în toate unghiurile cugetării, cu o vraje neînţeleasă. Cu cât mă ademeneau mai mult, alte şi alte planuri, convingerea mea sporeà tot mai puternic: brazdă trebue numită mişcarea pe care s'o inaugurăm. Ea ne spune ce voim şi ce suntem; o afirmă cu putere şi adevăr, fără nici o senzaţie şi sentimentalitate. Nu e studenţimea noastră din patrie câmpia întinsă, pe care vrem să adunăm brazdă lângă brazdă? Nu suntem noi o brazdă mică, pe ogorul nemărgenit? Articolele viitoare pe cari le voiu scrie, au menirea să promoveze o mişcare creştină a studenţimii. Care e prin urmare datoria noastră, la înfăptuirea mişcării, decât ca să tragem cu fapta şi condeiul brazde în pământul înţelenit sub piatră?

Fraţilor! Citind şi recitind după câteva clipe de odihnă titula aceasta, şi rechemându-vă imaginea lor viu în memorie, nu vă

simţiţi oare împresuraţi de mireasma sănătoasă a pământului proaspăt, de adierea parfumată a primăverii, cu flori nenumărate, cu viorele şi ghiocei? Nu vă pătrunde prin toate fibrele inimilor voastre speranţa muncii adevărate, neprefăcute, sincere, nădejdea muncii de regenerare, de recâştigare a forţelor pierdute prin o vieaţă uşoară şi iraţională? Incinşi cu platoşa credinţii şi cu sabia curajului în mână, să urmăm pe Christos, pe izbăvitorul, pe conducătorul, pe Domnul şi Dumnezeu. Să nu stăm ca înaintea unui lucru de toate zilele şi obicinuit, ca faţă de ceva artificial şi trecător, aici nu-i vorbă de promisiuni mari, pe cari să nu le putem împlinì. Ne aflăm în faţa voinţii la fapte, în faţa unei munci conştii, în faţa credinţii pentru viitor. De-aceea vă rog veniţi la lucru, veniţi la coarnele plugului, ca să tragem brazde, veniţi cu sământă proaspătă şi aleasă, pentruca s'o aruncăm cu braţele amândouă sub brazde. De-ar adià Dumnezeu cu suflarea sa de vieaţă dătătoare peste fragedele brazde, ca din tot ce ascund sub sânul lor feciorelnic, să sbucnească înmugurind, vieaţă nouă şi plină de rodire! ***Dr. I. Broşu.***

DIN CĂRŢILE BUNE.

Unul dintre cei mai productivi şi mai de seamă scriitori pe terenul teologiei, la noi Românii, este părintele protosinghel *Dr. Iosif Olariu,* directorul seminarului din Caransebeş. P. C. Sa ni-a dat până acum mai multe scrieri de valoare, cari sunt în măsură să formeze şi să înalţe cultura teologică a preoţimii noastre. Cele mai însemnate sunt următoarele:

1. *Din scrierile părinţilor apostoleşti,* traducere din original. 1892, pag. 150. Pentru cor. 1·50. E o adevărată plăcere să ceteşti aceste venerabile monumente ale literaturii vechi bisericeşti, pe cari nile-au lăsat ucenicii sfinţilor apostoli.

2. *Manual de tipicul bisericii ort. or.* 1897. Preţul 80 fil.

3. *Introducerea în cărţile s. ale T. N. şi V.* Ed. II 1903, pag. 381. Preţul cor. 5. Această scriere e până azi cea mai bună isagogie ce o avem în româneşte şi care tratează istoria tuturor cărţilor sf. Scripturi. (Azi se tratează deosebit istoria cărţilor T. V. de cea a T. N.)

4. *Manual de dogmatică ortodoxă.* 1907, pag. 802. Preţul cor. 10. E cea dintâi carte de dogmatică publicată în mitropolia noastră, care, în alăturare la dogmatiştii ortodocşi de până acum, tratează după metodul pozitiv şi mai amplu, învăţăturile de credinţă ale bisericii ortodoxe.

O operă de cea mai mare importanţă pentru biserica şi cultura preoţimii noastre, este *Comentarul sf. Scripturi,* la care P.

C. Sa părinte Dr. I. Olariu lucrează cu multă hărnicie și pricepere. Din această operă a publicat până acum:

5. *Comentar la evang. după Mateiu, Marcu și Luca.* 1894 Prețul cor. 5·60.

6. *Comentar la evanghelia după Ioan.* 1898. Prețul cor. 3.

In anul trecut a apărut un al treilea mare volum (pag. 738) din această operă, conținând:

7. *Epistolele s. ap. Pavel către Romani, Corinteni, Galateni și Efeseni,* Prețul 10 cor.

După cum este de prevăzut, autorul va continuà acest Comentar până la sfârșit. Noi îi dorim sănătate și tărie, ca să poată terminà această lucrare cât mai curând, căci se simte mare trebuință de ea. Ea va fi în acelaș timp și o mândrie pentru biserica noastră, în care va fi apărut, în românește, *cel dintâi tâlc la întreagă sf. Scriptură a T. N.*

Și numai din această înșirare a operelor mai însemnate ale părintelui Dr. I. Olariu se poate convinge orice om nepreocupat, că acest bărbat al bisericii noastre a desvoltat o activitate literară foarte intensivă și valoroasă. E liber oricine să aprecieze pe un om după criteriile pe cari și le alege, dar noi, cari judecăm pe părintele Dr. I. Olariu după partea de *muncă pozitivă* prin care a contribuit la progresul cultural al bisericii noastre, ne închinăm cu respect în fața P. C. Sale, ca înaintea unui *teolog învățat.*

Nu voim să dăm la acest loc o dare de seamă mai extinsă asupra activității științifice a P. C. Sale, ci am înșirat numai operele de până acum, din incidentul apariției noului volum: Epistolele sf. ap. Pavel etc. Ca să cunoască cetitorii cum interpretează autorul cuvintele sf. apostol al neamurilor, reproduc cele ce urmează:

Despre dragoste. Cap. 13. din ep. I. c. Corinteni: Capitolul acesta de mult se numește cea mai frumoasă cântare a dragostei în întreaga literatură omenească (s. Clement Romanul, I. Cor. 49). Cuprinsul are trei părți. În v. 1—3 se dovedește că vorbirea în limbi, profeția, știința, credința și chiar jertfirea de sine oricât de mari virtuți ar fi, fără dragoste sunt numai părere, nu au realitate, nu folosesc nimic. Apoi în v. 4—7 se expune ființa dragostei, și anume, întâi în genere (v. 4^a), după aceea în puterea ei de a trece toate cu vederea (v. 4^b—6), în facultatea ei spre toate (v. 7). In urmă în v. 8—13 se arată că dragostea nicicând nu piere, ci împreună cu credința și nădejdea rămâne vecinic, dar e mai mare decât aceste două.

1. De aș grăi în limbile oamenilor și ale îngerilor, iar dragoste nu am, m'am făcut aramă sunătoare și cimbal răsunător. 2. Și de aș aveà prorocie și ași știi toate tainele și toată știința, și de aș aveà toată credința încât să mut munți, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. 3. Și de aș

împărţì toată averea mea, şi de aş dà trupul meu să-l ardă, iar dragoste nu am, n'am nici un folos. ἐάν: presupunând cazul că aş vorbì etc. *Limbile oamenilor* e glosolalia, dar a vorbì în chip minunat spre lauda lui Dumnezeu (12, 10, 28). Adăogându-se «şi ale îngerilor» se exprimă cel mai înalt grad al glosolaliei, adecă de ar aveà el facultatea să înţeleagă şi graiul fiinţelor spirituale, cum îşi împărtăşesc ideile, dar i-ar lipsì dragostea, apoi ar fi «aramă sunătoare ori cimbal răsunător», care fac mult sgomot, dar din lăuntru sunt goale şi moarte. Numai dragostea dă omului adevărată fiinţă şi vieaţă. ἀγάπη e de înţeles aici în toate locurile iubirea de Dumnezeu, care se manifestă în iubirea cătră aproapele. Glosolalia se aminteşte întâi, pentrucă Corintenii ţineau foarte mult la ea (14). ταῖς e dat. şi exprimă modalitatea: în toate chipurile posibile (12, 30). S. Crisostom: «Nu ca cum ar dà corp îngerilor, ci ceeace zice este: de aş puteà grăì cum e dat îngerilor între olaltă, apoi aş fi nimic fără dragoste». Fer. Teodoret: «Între toate aminteşte întâi, făcând oarecare rânduială, harizma limbilor, dupăce i-se pare că aceasta întrece pe celelalte». γέγονα: primind aceasta fără iubire am devenit etc. χαλκός însemnează metalele în orice formă, special arama. Cimbalele (κύμβαλον dela κύμβη, κύμβος= vas, scobitură, scorbură) sunt două discuri care se loveau unul de altul şi astfel produceau sunet. ἀλαλάζον (răsunător) e ales cu intenţiune voind să arate contrastul la glosolalie care e liniştită, fără glas. Urmează alte daruri: *Şi de aş aveà prorocie* etc. Vedem că se mai resimte enumărarea darurilor din cap. 12. Profeţia este contrast la glosolalie (12, 10, 29). *Toate tainele*: tainele mântuirii, care fără descoperire nimenea nu le poate cunoaşte. γνῶσιν (scil. ἔχω) e ca 12, 8, iar πίστιν ca 12, 9. Apostolul zice: de aş aveà credinţa făcătoare de minuni în gradul încât să mut munţi (Mt. 17, 20. 21, 21), adecă sa fac cea mai mare minune, dar n'am dragoste, apoi înaintea lui Dumnezeu n'am nici un preţ, deşì în afară par foarte mult. Prin urmare şi cele mai mari harizme, fără dragoste, nu folosesc, deşì ele pot să existe în cineva; chiar un păcătos poate fi purtătorul unui dar dumnezeesc în folosul bisericii. *Nimica nu sunt:* din punct de vedere moral toate n'au nici un preţ. Fără dragoste şi cele mai mari fapte ale credinţii sunt fără valoare la Dumnezeu. ψωμίζειν τινά τι: a sătură pe cineva că i-se dă bucata în gură, apoi în genere «cibare aliquem cibo». Rec. ceteşte greşit ψωμίζω în loc de ψωμίσω. Vulg. traduce: et si distribuero in cibos pauperum. τα ὑπάρχοντα e ca Mt. 19, 21 etc. şi nu e de înţeles numai averea, ci trupul şi vieaţa să pot jertfì şi anume prin moarte grea, îmbinată cu chinuri. Unele Msse (C K Minusc.) cetesc καυθήσωμαι, viit. conj., dar mai mult dovedită e varianta ἵνα καυθήσομαι, (DEFGI Minusc.) şi exprimă cel mai înalt grad al jertfirii de sine. Fer. Augustin: «Ecce venitur ad passionem, ecce venitur et ad sanguinis effusionem, venitur et ad corporum incensionem; et tamen nihil prodest, quia charitas deest. Adde charitatem, prosunt omnia; detrahe charitatem nihil prosunt cetera». *Nici un folos nu-mi este,* adecă pentru mântuirea

vecinică. Şi acì se spune că dragostea ar putea lipsì, dar această lipsă e şi norma la judecarea valorii unei astfel de lucrări. La ὠφελοῦμαι cf. Mt. 16, 26. Gal. 5, 2. În v. 1 avem aparenţa numai, în v. 2. nu e existenţă, iar în v. 3 fără câştig — sunt încheierile versurilor.

4. *Dragostea îndelung rabdă, dragostea e binevoitoare, nu pizmueşte dragostea, nu se semeţeşte, nu se trufeşte. 5. Nu se poartă cu necuviinţă, nu caută ale sale, nu se întărîtă, nu socoteşte răul. 6. Nu se bucură de nedreptate, dar împreună se bucură de adevăr. 7. Ea toate le sufere, toate le crede, toate le nădăjdueşte, toate le rabdă.* Personificându-se dragostea se descriu manifestările ei faţă de aproapele, care descriere se leagă fireşte la cele precedente[1]. μακροθυμεῖ (rabdă îndelung), adecă faţă de orice supărare din partea altora nu e vehementă, ci stăpâneşte mânia.[2] χρηστεύεται: e binevoitoare; Origen zice: e dulce către toţi; e contrast la ἀποτομία (Rom. 11, 22). În cele următoare se caracterizează dragostea mai aproape descriindu-se special, şi anume se arată întâi ce nu face ea, ce lipsind ea alţii trebue să lucreze. Caracterizarea de aici conţine ce întrelasă dragostea (v. 4—6), apoi ce este ea capabilă a face. *Nu pizmueşte,* căci dragostea omoară egoismul, care face pe om să fie supărăcios, rece, jaluz faţă de aproapele. *Nu se semeţeşte* adecă nu e mândră pentru însuşiri închipuite ori reale ca aşa să strălucească înaintea oamenilor. *Nu se trufeşte,* adecă faţă de alţii nu e arogantă, căci celce iubeşte cu adevărat pe Dumnezeu şi pe aproapele e smerit. *Nu se poartă cu necuviinţă,* adecă în toate împrejurările observă ce e cuviincios, legile buneicuviinţi.[3] *Nu caută ale sale:* nu e egoistă. *Nu se întărîtă:* nu se aprinde cum se întâmplă când se vatămă egoismul — cu stăruinţa răbdării. *Nu socoteşte răul:* iartă ofenzele altora şi nu-şi răsbună. *Nu se bucură de nedreptate,* adecă nu se bucură de păcatele altuia, ci se întristează, căci prin ele se vatămă Dumnezeu. *Se bucură de adevăr;* adevărul e personificat şi însemnează adevărul în înţeles eminent; e contrast la cele nemijlocit precedente. Ţinta acestui adevăr este a conduce pe oameni la moralitate, şi de câteori îi succede aceasta, totdeauna se bucură. În această bucurie are soţ dragostea. *Toate,* aici şi în cele următoare are emfază; se descrie puterea dragostei care învinge toate, e capabilă de toate. πάντα στέγει traduce Vulg. cu «suffert»: toate le sufere (9, 12); mai bine însă este a luà înţelesul: cine iubeşte caută să scuze şi acopere greşelile aproapelui cât e cu putinţă. *Toate le crede,* adecă nicicând nu se îndoeşte

---

[1] Avem acì 15 note pozitive şi negative, din care se poate cunoaşte de avem dragoste adevărată către Dumnezeu şi aproapele. Fiinţa reală a dragostei nu o putem definì, căci e lucrarea Duhului sânt în noi.

[2] În cele trei membre dintâi se consideră subiectul omenesc pentru sine, cum se manifestă eul care nu e pătruns de iubire.

[3] În cele 5—6 membre din urmă se tratează raportul către lumea din afară, şi anume două mai mult principale (bunăcuviinţa, morala şi judecata firească, aprecierea intereselor proprii în raport cu ale aproapelui), două se ocupă cu cazurile când se întâmplă nedreptate; iar în urmă avem manifestările păcatului în omenire.

nicicând nu presupune ceva rău, ci totdeauna crede ce e mai bine despre aproapele; e contrast la neîncrederea faţă de acesta. *Toate le nădăjdueşte* pentrucă aşteaptă în viitor tot ce e mai bine dela aproapele, nu are nici o suspiţiune faţă de el. *Toate le rabdă,* adecă orice supărare, goană, năcaz i-se face, el le primeşte cu resignaţiune; aceasta e noţiunea lui ὑπομονή în T. N. (Mt. 10, 22. Rom. 12, 12 etc.)

8. Dragostea nicicând nu cade. Ori de sunt prorocii, toate se vor strică; ori limbi, vor încetà; ori ştiinţă, se va strică. 9. Că din parte cunoaştem şi în parte prorocim; 10. iar când vor venì cele desăvârşite, cele din parte se vor strică. În urmă arată apostolul că dragostea e statornică. De observat este că v. 8—13 sunt de sine stătătoare faţă cu v. 4—7. πίπτειν (cele mai multe Msse au ἐκπίπτειν) coràspunde evr. *nafal* şi însemnează: a cădeà, încetá (Lc. 16, 17. Mt. 5, 17 sq.); contrarul dela «nicicând nu cade» este: să nimiceşte, încetează. Se aduc apoi ca exemple trei harizme de care se zice că durează câtva timp, dar în vieaţa cealaltă vor încetà, căci atunci împărtăşirea se face prin privire spirituală, nu cu mijloace omeneşti cum sunt limba şi cuvintele; atunci vom vedeà pe Dumnezeu faţă în faţă, nu prin imaginaţiuni şi reflexiuni. Se spune apoi motivul de ce vor încetà prorociile şi ştiinţa: *Că din parte* etc. ἐκ μέρους (unii cetesc τότε înainte de aceste cuvinte) exprimă că aceasta e esenţial ori de cugetăm la scăderea lucrării spiritului nostru ori la singuraticile obiecte ale acestei lucrări. Nu numai cugetarea, ci şi intuiţiunea noastră e un ce fragmentar; e contrast la τὸ τέλειον din v. 11. Acum noi cunoaştem şi privim numai o parte mică a adevărului dumnezeesc, şi anume neclar şi întunecat. *Iar când vor venì* etc. Aceasta e o parte nedespărţită a credinţii noastre, căci nădejdea şi ţinta nizuinţelor noastre e perfecţiunea, τέλειον (Efez. 4, 13. Filip 3, 15 sq.). Dacă noi sperăm această perfecţiune cu aşa mare încredere, apoi urmează că ce este acum fragmentar are să dispară cândva, ce se explică în v. următor aducându-se aminte experienţa ce o face fiecare în desvoltarea spirituală.

Fiecare preot al nostru ar trebuì să-şi pună întrebarea: am eu operele acestui scriitor al bisericii noastre, care a muncit atât de mult pentru cultura teologică a preoţimii? Care nu le are încă, să şi-le câştige!

Cel ce măguleşte şi linguşeşte pe altul pentru slăbiciunile lui, ori este un om rău şi viclean, carele se bucură pentru alergarea la perire a deaproapelui său, ori sufere şi el de aceleaşi slăbiciuni, şi aşteaptă şi dela alţii, ca să i-le treacă cu vederea şi să treacă tot de om cinstit înaintea oamenilor. Deci să ne ferim de oamenii, cari ne laudă pentru greşelile, ce le avem.

G. Hango.

PE DRUMUL DAMASCULUI.

Cetitorii noştri îşi vor aduce aminte de împotrivirea ce o pornise dl O. Goga în contra apariţiei acestei reviste — din motive nefavorabile religiunii. La timpul său şi-a primit răspunsul cuvenit, care i-a fost dat cu durerea omului, care-şi vede vecinul apucând pe o cale greşită.

Ei bine, de atunci sunt câţiva ani la mijloc, — timp de ajuns, pentruca omul să-şi adâncească studiile, să-şi îmbogăţească experienţele şi să cugete mai temeinic asupra chestiunilor, peste cari mai înainte trecuse în fuga gândului tineresc. Pe urma unor asemenea frământări sufleteşti te alegi adeseori cu idei, cari îţi înfăţişează lucrurile într'o nouă lumină şi-ţi schimbă părerile şi convingerile, pe cari le-ai putut aveà mai înainte.

Prin o astfel de schimbare — favorabilă — a trecut şi dl O. Goga, de acum câţiva ani încoace, în ce-i priveşte atitudinea faţă de religiune. Rezultatul de până acum al acestei schimbări ni-l înfăţişează într'un articol publicat în numărul (81) de Paşti al «Tribunei», sub titlul: «*Vrem o credinţă*». Zice foarte corect «*vrem*», — fiindcă numai celce *vrea* ajunge la credinţă, iar celce nu vrea, îşi închide ochiul inimei în faţa adevărului şi a frumseţii credinţei, oricât de măreţ ar străluci. Credinţa e o faptă a voiei libere a omului, deci o virtute.

In introducerea articolului ne zugrăveşte dl O. Goga, într'o formă literară frumoasă, impresia adâncă, de care a fost robit pe când petreceà la cunoscutul scriitor englez Seton-Watson (Scotus Viator), care Duminecă seara, urmând obiceiului din bătrâni, se coboară din saloanele şi biblioteca castelului său în sofragerie, în mijlocul servitorilor săi, ca să le cetească din... *Biblie*. Pe urma acestei scene, la întoarcere — zice dl G. — «cum suiam treptele cu ochii pironiţi în pământ, mi-se păreà că sunt atât de singur pe lume, atât de învins şi fără sprijin în largul vieţii». Vorbeşte apoi de razimul credinţii la Englezi şi în vieaţa poporului nostru[1], iar la sfârşit, arătând înstrăinarea intelectualilor noştri de credinţă şi urmările rele ale acestei înstrăinări, cere o mai părintească purtare de grijă pentru educaţia religioasă a tinerimii noastre din licee şi a celei dela universităţi.

Am simţit o mare bucurie, cetind această nouă mărturisire a d-lui O. Goga. Nu mă extind mai pe larg asupra fondului de idei religioase, ce-l are, ci de astădată mă opresc la a o constată. Am speranţa, că evoluând în direcţia bună începută, se va ridică până la nivelul credinţelor creştine pozitive...

Dr. N. Bălan.

---

[1] Ale cărui credinţe le caracterizează greşit ca «panteism», sub care se înţelege de tot altceva.

MIŞCAREA LITERARĂ.

Prelegeri academice din teologia morală ortodoxă de prof. *Dr. Emilian Voiutschi.* Volumul II: partea generală. Cernăuţi, 1911, pag. 232. Preţul 6 cor. Asupra acestei scrieri, a cărei apariţie o salutăm cu bucurie, vom reveni.

«*Biblioteca Bunului Creştin*» *Nr. 6* a mai publicat de curând:

«Povestiri pentru săteni» de arhimandritul V. Puiu. Această cărticică de 51 pagini cuprinde 7 povestiri adunate anume pentru săteni din gazeta «Luminătorul» din Basarabia. Ca şi în celelalte 5 cărticele din această bibliotecă, anunţate într'un număr de mai nainte al revistei, aşa şi aici este vădit scopul pe care'l urmăreşte «Biblioteca bunului creştin», de a da învăţături folositoare luate din visteria credinţei noastre creştine ortodoxe.

Povestirea a doua bunăoară ne scoate la iveală foloasele răbdării şi ale nădejdii în Dzeu, a treia urmările rele ale încrederii prea mari în puterile proprii şi ale nesocotirii sfatului dzeiesc, cea din urmă rezultatele bune ale blândeţei. Dar toate 7 povestirile au putere edificătoare asupra credincioşilor. Poporul le va citi cu folos.

Gh. Comşa.

CRONICĂ BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

Conferenţă pasterală protopopească s'a ţinut Sâmbătă, înainte de Dumineca Tomii, în Sibiiu, la care au luat parte aproape toţi protopopii arhidiecezei noastre şi membrii Consistorului. Conferenţa a fost convocată de I. P. S. Sa părintele arhiepiscop şi mitropolit Ioan, care a şi condus-o şi a pus în discuţie o seamă de probleme bisericeşti şi mai multe chestii pastorale, asupra cărora de bunăseamă nu s'a spus cuvântul din urmă şi cu atât mai puţin se pot socotì lămurite din toate punctele de vedere, dar odată ridicate la suprafaţă, vor trebuì să-şi găsească şi o soluţie, care trebue să fie cea mai nimerită.

*

Sinoadele eparhiale. În Dumineca Tomii s'au întrunit sinoadele celor trei dieceze ale mitropoliei noastre, pentruca să hotărască în chestiile mai importante ale vieţii noastre bisericeşti. Vom schiţa aci problemele de cari s'au preocupat şi hotărîrile ce s'au adus la Sibiiu, la Arad şi la Caransebeş, aşa cum se pot găsi în rapoartele publicate prin gazete.

La *Sibiiu,* cuvântul de deschidere al I. P. S. Sale culminează în înfăţişarea spiritului de jertfă manifestat cu putere surprinzătoare la poporul nostru, care în cursul unui singur an a jertfit suma de 1.247,780 coroane pentru biserica şi şcoala sa. Şi în aceiaş vreme se constată, că asemenea simţ de jertfă a fost desvoltat şi cultivat numai de biserica strămoşească, care a inspirat în sufletul poporului şi dorul de înaintare în cultura religioasă-morală, izvorul binelui şi al fericirii oamenilor. Din firul pertractărilor scoatem la iveală propunerea I. P. S. Sale pentru zidirea unui nou seminar pe locul celui vechiu, care să fie gata până la începerea anului 1912. Sinodul îndrumă Consistorul să prezinte sesiunei viitoare plan şi preliminar şi pentru edificiu ridicat pe loc liber, pe lângă cel ce s'ar ridicà pe locul celui de acum. Vom mai revenì asupra acestei chestiuni importante; de data aceasta adaugem, că nu putem consimţì cu motivarea propunerei pentru zidirea seminarului, că adecă atacurile îndreptate prin presă contra se-

minarului au determinat pe propunător să vină cu o asemenea propunere, pe câtă vreme mult mai justă erà motivarea cu stările mizere şi neajunsurile multe din seminarul de acum. — Chestia şcoalelor a fost şi anul acesta punctul care a concentrat poate mai mult atenţiunea acestor corporaţii, acum în jurul vizitării şcoalelor, faţă de care chestie s'au găsit şi protivnici ai activităţii şi felului de a-şi înţelege rostul noul coreferent şcolar. Noi socotim, că acesta a adus instituţiei atâta serviciu, încât merită toată lauda şi recunoştinţa celor ce au la inimă binele şcoalei noastre. Tocmai de aceea a rămas şi pe mai departe datoria de a continuà în direcţia apucată, angajând chiar puteri noauă. S'a luat măsuri pentru publicarea de ştipendii, cari să atragă elemente bune în secţia pedagogică a seminarului, iar un stipendiu se va destinà pentru specializarea unui tinăr în pedagogie. Pentru înfiinţarea unui Consistor separat în Cluj nu s'au luat hotărîri anume, socotindu-se de ajuns, că afacerea e în curgere la Consistor. De importanţă capitală ar fi fost înfiinţarea unei *foi poporale* săptămânale, de cuprins instructiv, religios-moral, ca supliment la „Telegraful Român", dar formalismul nostru neproductiv, chestii de o mare actualitate le tărăgănează chiar până se perde idea bună. Socotim însă, că acum, în urma lipsei de oameni de peană a fost o bună mântuire şi de această grijă, predându-se Consistorului „spre studiare şi raportare". Nu tot aşa vom zice despre regulamentul de serviciu pentru funcţionarii dela Consistor, care fiind unilateral alcătuit, s'a nimerit amânarea. Nedeslegată a rămas *menirea fondului cultural*, aşa de puţin sprijinit de intelectualii mireni, căci ori-cât ar fi să se acopere de aici „ori-ce *trebuinţă culturală*", totuşi deocamdată ar trebuì închinat numai şcoalei poporale, până ce se reculege, dar nici decum să nu se folosească pentru *ajutoare personale* şi aceste nu totdeauna justificate. Părerea, ca însaşi comunele bisericeşti să contribue la augmentarea fondului e întemeiată şi îndreptăţită.

La *Arad* discursul de deschidere a fost neobicinuit. De o parte, pentrucă a atins frământările din viaţa noastră publică, mai ales ziaristică, iară de altă parte pentrucă în chip neaşteptat a plecat tonul spre guvernul ţării, care însă nu s'a dovedit prin nimic mai de luat în seamă, ca altele premergătoare, tot aşa de vrăşmaşe vieţii noastre ca neam. O ţinută mai militantă a arhiereilor noştri spre îndreptarea spiritului public o doreşte toată lumea, desigur însă nu în direcţia din urmă arătată de P. S. Sa. Desbaterile — după rapoartele ziaristice — au decurs fără interes, într'un aer de plictiseală şi indispoziţie, lipsite de discuţii mai înălţătoare şi roditoare de idei, animaţie au stârnit doară chestiile personale. La Arad ca şi la Oradea mare s'a găsit că corporaţiile parochiale şi protopresbiterale nu desvoaltă cuvenita activitate, deci se îndrumă Consistoarele să ia măsuri pentru o mai intensivă activitate pentru moralizarea credincioşilor, iar corporaţiile protopopeşti să prezinte anual conspect despre activitatea lor. Chestia şcolară, „situaţia extrem de grea" preocupă şi aici mai intensiv. Se hotăreşte inactivarea revizorului şcolar cel mult până la începutul a. şc. 1911. Afaceri neînsemnată la aparenţă, dară de fapt cu urmări simţite, e statorirea diurnului preoţilor (12 cor.) la conferenţele pastorale şi catechetice. E în dreptul preoţimei a cere un echivalent pentru îndatorirea de a luà parte la aceste întruniri. Dar nu numai atât, ci e foarte şubredă argumentaţia, că situaţia noastră e de invidiat, că suntem bine plătiţi pentru slujba ce îndeplinim. Pentru munca de cancelarie şi pentru funcţiile bis. ce îndeplinim, da, suntem plătiţi, dar cine vorbeşte de aceste, când vine vorba de datoria preotului, cu ce e plătită activitatea lui de *conducător* al poporului, cu răspundere şi înaintea oamenilor? Cel puţin cheltuielile efective să ni-le deà poporul, când tot ce facem pentru al lui folos facem. E nevoie să se lămurească chestia şi la noi în Arhidieceză, în legătură cu noua instrucţie pentru conferenţele preoţeşti. Zidirea şcoalei de fete din Arad, Sinodul o declară de urgentă şi invită Consistorul să promoveze din răsputeri înfăptuirea acestui focular de creştere a femeii române, pentru care de altfel episcopul a prezentat sinodului actul de înfiinţare a unui fond Ioan I. Pop.

În *Caransebeş* P. S. Sa păr. Cristea, după ce a trecut peste cauza şcolară, a unui fond de penziuni şi introducerea unei dări eparhiale pentru acoperirea dificitelor fondului general, a apăsat tare asupra chestiei cu organizarea preoţimei. Noi, prin această revistă, am reluat cei dintâi ideia unei organizări a preoţimei, de bună seamă nu cu tendinţe clericale, cari la n i nici nu pot aveà baze, şi cu atât mai puţin a trecut cuiva prin minte a cere „atribuţiuni administrative“ pe seama aceleia, sau a eşi din cadrul organizaţiei dată bisericei de Marele Andrei, dar acum în faţa susceptibilităţii unora şi a tendinţelor de răsvrătire ale altora, sprijiniţi de oameni streini de interesul bisericei, nu vom mai încercà deocamdată a risipì bănuelile cu cari se însoţeşte ideia, nici să resfrângem argumentele contrare, nici măcar să pledăm şi pe mai departe cu puterea dictată de convingeri întemeiate, ci în aşteptarea potolirii patimilor ca şi a temerei, sfătuim pe toţi cei ce s'au preocupat şi se preocupă încă de această chestiune de o mare importanţă pentru viaţa noastră bisericească, să se oprească aici, ca nu cumva să se întâmple vre-o lunecare păgubitoare; mai ales şi pentru faptul că în Arhidieceză e în pregătire o instrucţie pentru conferenţele preoţeşti tractuale, cari bine orânduite şi dându-li-se putinţă de a se adunà prin reprezentanţii lor la 3 ani în conferenţe pastorale diecezane, cu un comitet permanent, vom aveà în Arhidieceză o organizare a tuturor preoţilor (nu numai parohi) de ori-ce poziţie şi rang. Pilda poate fi urmată şi în celelalte dieceze şi atunci mai e numai un pas până la unirea tuturor preoţilor într'o *asociaţie*, cu scopul spre care ţintim. Sinodul primeşte proiectul de noauă organizare a corpului funcţionarilor din centru, având a se înmulţi în mod succesiv. Se ameliorează salariile acestor funcţionari şi ale profesorilor. Chestia unui preot-magistru poştal (!), ar trebuì să se ancheteze nu numai ca un caz singuratic, ci ar trebuì cercaţi cu de-amăruntul toţi preoţii, cari se ocupă şi cu alte afaceri incompatibile şi în aceiaşi vreme dăunoase bisericei şi misiunei pastorale, căci mai sunt multe în multe părţi. După alegerile în locurile vacante în Consistor şi după o „desbatere mai mare“ asupra situaţiei şcoalelor, sesiunea se închide şi aici. —

Aşa s'a dat prin aceste corporaţii chestiunilor la ordinea zilei şi anul acesta o soluţie mai mult sau mai puţin satisfăcătoare, rămânând neatinsă problema religioasă, care preocupă şi frământă aşa de mult viaţa altor popoare în vremea de acum, pentrucă corporaţiile noastre bisericeşti nu-şi atribue, decât calitate administrativă şi aşa toate le administrează, problemele bisericeşti şi şcolare, ca şi cele epitropeşti şi fundaţionale, fără să-şi dea cineva seama că nu poate fi *cu adevărat* vorba de chestii bisericeşti fără a se caracterizà prin nota religioasă, spiritul căreia însă nu s'a sălăşluit preste sesiunea sinoadelor din ăst an. Au rămas neatinse problemele de educaţie religioasă a masselor populare, reprezentarea bisericei prin oameni destoinici în centre şi locuri mai expuse şi mai ales între streini şi în depărtări, ca America. Nu s'a dat cuvenita preocupare chestiei de educaţie religioasă a clasei noastre culte, pentruca prin aceasta să ajungem la o îmbunătăţire a stărilor noastre nemulţumitoare şi mai ales la o reformă a spiritului public, falşificat şi nesănătos. Şi alte multe.

*

„Cultura creştină“ reproduce după „Viitorul“ din Cernănţi, (care l-a reprodus după *noi*, fără indicare precisă) articolaşul „Biserica română din Basarabia“,însoţindu-l de următoarea apostrofare: „Şi biserica naţională a României *ortodoxe* nu poate ajutà nimica pe sora sa din Basarabia ei de odinioară, şi asta tocmai, fiindcă e biserică *naţională!*“ Apostrofarea ar fi poate la loc şi cu îndreptăţire, dacă nu ar fi făcută cu tendinţa de a se scoate pe nedreptul biserica unită la iveală: „Bisericii noastre unite tot mereu i se aruncă în faţă *catolicismul cosmopolit*, şi cu toate acestea oricine poate să fie deplin convins că, cel puţin afară de hotarele regatului român, biserica română unită cu Roma, aşa catolică cum e, poate să fie mult mai română decât cea ortodoxă“, numai cât nu prin sine însaşi, ci — adaugem noi — prin voia împrejurărilor mai favorabile decât în Basarabia, iară când împrejurările de vieaţă

sunt aceleaşi, atunci rămâne departe în urma celei ortodoxe, ca aici în Transilvania.

*

Din un raport asupra conferinţelor pastorale ale preoţimii din oraşul şi judeţul Iaşi, extragem următoarea apreciare a preoţimei, făcută în raport oficios: „Totodată cu adâncă mulţumire sufletească aducem la cunoştinţa I. P. S. Voastre, că din atitudinea deamnă a preoţimei, din modul înălţător cum s'au ţinut conferinţele, cum şi din atenţiunea şi dragostea cu care au fost urmărite toate expunerile şi discuţiunile, rezultă într'un mod foarte evident marea importanţă a acestor conferinţe. Exactitatea cu care s'au pregătit tezele (aici toţi preoţii pregătesc în scris toate tezele) dovedeşte încă dorul de muncă intelectuală al preoţimei, precum au dovedit şi pe alte tărâmuri, n'au aşteptat decât numai îndemnul şi încurajarea, conducerea şi îndrumarea pe căi mai bune şi de folos obştesc. Mai vrednică de luare aminte a fost încordarea şi bunavoinţă cu care toţi preoţii, dela bătrânul gârbovit de ani şi până la tânărul entuziast şi plin de idealuri nobile pentru sfânta misiune preoţească, — au urmărit desvoltarea tezelor şi discuţiunile urmate. Iar protestul energic şi unanim ce a ridicat ea în timpul acestor conferinţe împotriva atacurilor josnice şi ca fond şi ca formă, care i le-au adus unii indivizi rătăciţi şi ntunecaţi la minte şi la conştiinţă, jignind prin aceasta simţămintele cele mai sfinte şi mai scumpe ale neamului românesc întreg, dovedesc că preoţimea noastră îşi dă seamă de însemnătatea depozitului sfânt ce-i este încredinţat spre păstrare şi este gata a-l apără cu toate puterile sale, etc... Aceste sunt testimoniul cel mai autorizat din care se vede vitalitatea preoţimei şi marele interes de a se cultivă cât mai mult în toate direcţiunile, pentru a se face cât mai de folos sufletesc şi trupesc poporului ce-i este încredinţat spre conducere; sunt dovezi că ea este adânc pătrunsă de conştiinţa înaltei sale chemări pastorale, şi că n'a aşteptat decât sunetul trâmbiţei şi conducători destoinici, ca să desfăşure puteri talente în toată a lor vigoare. Patria şi neamul în faţa unor astfel de dovezi se cuvine să aibă cea mai desăvârşită încredere la orice împrejurare în biserica şi preoţimea ortodoxă, căci precum în trecut aşa şi de acum înainte ea este călăuzită şi însufleţită în împlinirea misiunei sale pastorale de poruncile dumnezeesti, de adâncă şi neţărmurită dragoste de neam şi de ţara din sânul cărora este eşită şi cărora aparţine". („Ortodoxul", Iaşi.) Iată pildă frumoasă pentru înălţarea moralului preoţimei noastre, des socotită mai presus de preoţimea regatului. Şi totodată o dovadă contra bârfitorilor acestei preoţimi. M. P.

*

Un învăţător voind a desvăţa pe elevii săi dela larmă, s'a folosit de următoarea apucătură: In decursul unei prelegeri a eşit afară iute, ca şi când ar fi avut ceva lucru grabnic de isprăvit. Elevii rămânând singuri, iar au început o larmă asurzitoare de nici puşcătura n'ar fi auzit-o de afară. Peste câteva minute învăţătorul întorcându-se înapoi, înainte de a intră a bătut la uşă ca un străin, dar nu i-a răspuns nimeni, apoi a bătut mai tare, dar nu i-a răspuns nici atunci nimeni, în urmă a dat cu pumnul în uşă şi nerăspunzându-i nimeni nici atunci, a intrat şi a întrebat pe elevi, că n'au auzit baterea la uşe? Ei au răspuns că nu. Vedeţi fiilor, a zis atunci învăţătorul, dacă aţi fi rămas în linişte, aţi fi auzit când am bătut în uşă, dar făcând larmă n'aţi auzit. Ei dar ce ar fi zis despre noi un străin, dacă veneă şi nu la-ţi fi auzit? Intr'altă oară iar a eşit învăţătorul afară şi reintorcându-se iar a bătut la uşă, dar numai odată şi încet şi numai decât, auzind răspunsul: pofteşte! a intrat şi a zis elevilor: Vedeţi, acum m'aţi auzit, pentrucă aţi rămas în linişte. Aşa aud şi oamenii şi aşa ascultă şi Dumnezeu cererile celor ce în societate, în şcoală şi în biserică învaţă şi se roagă în linişte. Deci nu faceţi larmă niciodată şi nicăiri.

*

Istoria lui Iov din Biblie — mit babilonic? Arheologul francez François *Martin* făcând săpături în Babilonia a aflat trei table de piatră cu scrisoare cuneată, în cari se spune vieaţa unui bărbat cu frica lui Dumnezeu. După părerea lui Martin tablele sunt de pe timpul regelui babilonic *Hammurabi*, iar istoria ce ni s'a păstrat pe ele atât de mult seamănă cu istoria lui Iov din Biblie, încât aceasta din urmă s'ar

puteà considerà de origine babilonică, ori chiar mai veche. Pe table este vorba de un om cu frica lui Dumnezeu, carele fără vina sa a ajuns la mizerie și toți îl țin de om necredincios, cu toate că în toată vieața lui a fost om evlavios și datorințele religioase totdeauna și le-a împlinit cu punctuozitate. Spiritul cel rău însă îl perzecută și la bătrânețe îl face și neputincios, așa că tăvălindu-se în gunoiu, așteaptă moartea ca să-l mântue de toate suferințele. — Până aci istoria lui Iov din Biblie într'adevăr seamănă foarte mult cu istoria acestui bărbat cu frica lui Dumnezeu din Babilonia. In cealaltă parte a istoriei însă se diferențiază, pentrucă despre spiritul cel rău se spune, că acela ar fi sufletul unui om mort, ce s'ar fi reîntors din mormânt, iar pe omul lovit de boale îl vindecă *Marduc*, spiritul cel bun. Deosebit de interesantă este însă istoria aceasta și pentru aceea, pentrucă bolnavului i se arată un bărbat puternic încoronat cu tiara. *G. Hango*

*

Monahismul în Răsărit și Apus. Păr. arhimandrit *V. Puiu*, în scrierea „Din istoria vieții monahale“, de care a fost vorbă în nrul trecut al revistei noastre, caracterizează astfel deosebirea dintre monahismul ortodox și cel apusean, zicând la pag. 85: „Cu timpul însă, monahismul apusan nu s'a mărginit în cadrul impus de însaşi ființa sa, și în nevoia de a servì biserica, a intrat în sferele de activitate a acesteia până a i se face instrument de cea mai neapărată nevoe în ajungerea scopului de a conduce lumea la mântuire. Asemenea manifestări, rari în istoria monahismului răsăritean, fac istoria celui din apus, până în cele din urmă îi schimbă aproape în totul ființa. Monahismul răsăritean, e drept, și-a păstrat independența, nefiind în serviciul bisericii decât așa cum erà și în secolele desvoltării lui primare, acum însă a ajuns depopulat și lipsit de organizare sistematică. Cel apusan e în adevăr activ, dar nu mai e monahismul propriu zis, ci e înlocuit cu altul, făurit de împrejurări și de oameni, în vederea altor scopuri, decât cele dela început. Parte din monahismul răsăritean se prezintă în lâncezire, pentrucă a crezut, că poate să nesocotească în totul chestiunile în care el ar puteà aduce reale servicii bisericești și prin urmare omenirii, rămânând pururea în cea mai cumplită pasivitate, cel apusan se frământă absorbit de interesele unei biserici, care astăzi urmărește scopuri politice. Nu intrăm în cercetarea cauzelor, cari au determinat o stare sau alta de lucruri, cum ar fi de pildă împrejurările istorice sub care a trăit unul și sub care s'a desvoltat celalalt, căci am depășì cadrul propus al acestor pagini, de aceia ne mărginim numai la constatarea lucrurilor așa cum ele ni-se prezintă sumaric istoricește. In mănăstirile răsăritene nu mai găsim decât azile; în cele apusene armate papale. Pentru ca cel dintâi să nu fie socotit ca o instituție veche, pornită și influențată — cum pretind unii — de principiile monahismului altor religiuni orientale, și deci străine creștinismului, ori ca o instituțiune de prisos și tolerată, iar celalalt ca o organizare bisericească periculoasă, cum se pare astăzi tuturor, ar fi nevoie de restabilirea amândurora pe vechile baze, ținându-se seamă cu bună măsură și de principiile monahismului primitiv, dar și de rolul curat ce trebue să aibă laolaltă față de biserică și de omenire, fără care cu greu se vor puteà menține“.

*

Activitatea extrabisericească. Intr'un număr din «Neamul Românesc» se dă o tâlcuire a terminului «extrabisericesc», neadmis și rău folosit, dar pe cale de a se întroduce în limbagiul zilnic. La noi n'a prea fost vorba de activitate «extra-bisericească», cel mult de cea «extra-școlară», dar ca nu cumva să se încetățenească și la noi un termin neadmis și nepotrivit, mai ales că de o vreme se vorbește și la noi mult — poate prea de mulți — de activitatea preoțimii înafară de zidurile bisericei, și pentruca nu cumva atâția, câți se simt în drept a da îndrumări de vieață și activitate preoțimei să se lase ademeniți de un termin sunător pentru urechia lumenilor și de altă parte nu cumva noi înșine să fim ispitiți de lauda acelora, cari mai mult ne doresc afară de biserică, dau aci părțile mai de căpetenie ale explicării: «Fără îndoială că preotul trebue să dea mână de ajutor la orice întreprindere care sprijină înflorirea morală și materială a poporenilor săi. Altfel n'ar fi «părinte».

Slujbaş al Domnului fiind şi legea Lui trebuind înfăţişată în vieaţă, preotul trebue să folosească şi să întrebuinţeze toate ocaziile în cari poate influinţă vieaţa în sens religios. Aşa e dator să se îngrijească şi de îmbunătăţirea stărilor materiale, ştiut fiind că omul bine situat îşi poate împlini mai bine unele îndatoriri morale, ca educaţie, curăţenie, sănătate, cultură. Iar aceste îi sunt cei mai buni sprijinitori la îndeplinirea îndatoririlor sale. Astfel, chiar din cel mai curat interes moral, preotul trebue să dea atenţiune şi vieţii materiale a celor pe care-i călăuzeşte. Dacă e aşa, urmează că şi interesul purtat de preot pentru tot ceia ce nu e strict bisericesc, de fapt e tot bisericesc. Tot operă bisericească şi creştină e binele pe care-l face şi în afară de zidurile ori curtea bisericei şi fără epitrahil pe umeri. Dar tocmai de aceea preotul, care nu se priveşte pe sine mai nainte de toate ca un servitor al moralei şi al conştiinţei în societate, e un rătăcit, care nu-şi justifică prezenţa sa ca preot. Şi dacă preotul nu se ocupă cu fapte preoţeşti (serviciul religios nu de mântuială, ci însoţit de învăţături mântuitoare, împrăştierea scrierilor morale, organizarea de sărbări pentru înălţarea morală şi stârpirea germenilor imorali, cercetarea bolnavilor, grija orfanilor) îşi sapă însuşi temelia existenţei, căci trebue să-ţi justifici rolul tău în haina în care o porţi. Rolul «extra-bisericesc» nu cere numai decât haina pentru îndeplinirea lui. Il poate îndeplinì şi altul, şi dacă preotul numai de asta se ocupă, poate fi înlocuit de altul».

*

Modernismul. Se susţine, că papa Piu X a dat publicităţii enciclica *Pascendi* anume împotriva modernismului italian, pentrucă acesta se înfăţişează mult mai primejdios decât este cel din Germania. Anume în Italia au început a se preocupà numai în timpul mai nou de filozofia lui Kant, fapt din care ar fi purces modernismul italian. Adecă criza, ce a încercat catolicismul german prin anii 40—50 ai veacului trecut, a lovit acum catolicismul Italiei. Deosebirea e însă numai aceea, că e mai mare pustiirea de acum, poate fiindcă Italienii nu simt aşa influinţa protestantismului asupra filozofiei lui Kant, cum au simţit-o catolicii germani, cari au primit cu precauţiune «agnoticismul filozofului clasic».

Al doilea izvor al modernismului italian ar fi critica biblică raţionalistă a teologilor protestanţi. Şi aici Italia se deosebeşte de Germania. Pe când în cea din urmă, această critică raţionalistă a stârnit succese noui între teologii catolici, pe atunci în Italia nu e decât cea mai de seamă hrănitoare a modernismului. Papa Piu X, socoate modernismul ca doctrina cea mai primejdioasă, pentrucă pe această ogaşă ar fi străbătut pe nesimţite protestantismul în ideile catolice. Dacă totuş enciclica nu s'a mărginit la hotarele Italiei, se motivează cu faptul, că modernismul italian nu s'ar fi putut stârpi fără a fi desrădăcinat şi din alte ţări. Cât de neînsemnată a fost izbânda osândei papale împotriva modernismului italian însă, se vede de acolo, că tocmai dela publicarea enciclicei însoţită de cererea jurământului împotriva modernismului, acesta se ţine cu putere la suprafaţă în presă. Unele foi catolice şi scriitorii lor s'au împărţit în două tabere şi au pornit războiu formal întreolaltă pentru modernism. «Unita Cattolica» cu redactorul ei, însoţită de *La Riscossa* şi câteva alte foi mai mici, au pornit goană aspră împotriva celorlalte foi catolice, acuzându-le şi pe cele mai cu autoritate şi trecere, că sunt partizane ale ideilor moderniste. *Riscossa* apoi atacă vehement seminarul preoţesc din Milan şi pe episcopul Ferrari. Episcopul de Bologna şi preoţimea diecezei sale, ca şi a altor dieceze trimit îndată aderenţe episcopului atacat, osândind totodată atacul nedrept şi nebazat al redactorului revistei. Conflictul e iminent şi nu se va puteà aplanà, dupăcum se susţine, fără intervenirea energica a papei, — care poate naşte nouă furtună. (După Egyh. Közl.).

*

Lupta culturală din Belgia. De curând ministrul preşedinte belgian a înfăţişat camerei şi senatului proiectul nouei sale legi şcolare. Proiectul nu face direct obligator învăţământul poporal, opreşte însă folosirea copiilor sub 14 ani la orice fel de muncă cu plată, prin ce indirect statoreşte termin pentru cercetarea şcoalei anul al 14-lea al etăţii şi aşa şi planul de învăţământ se lărgeşte. Inovaţie însemnată e,

că cei 2 ani din urmă vor formà cursul de trecere dela instrucția poporală la instrucția specială. Mai important e, că proiectul asigură în mod deplin libertatea învățământului și recunoaște aceiaș egalitate de drepturi și îndreptățiri școalelor libere, private și confesionale (catolice), ca și celor de stat, în proporție egală, după numărul elevilor, cari le cercetează, dacă puterile didactice (învățătorii) vor avea diplomă de stat, începând din 1916. Natural, noua lege urcă simțitor cheltuielile cu susținerea școalelor poporale și oricât acestea se acoper ușor din nouile venite ale statului, totuș socialiștii și liberalii fac opoziție strașnică proiectului, sub pretextul cheltuielilor prea mari, de fapt însă pentrucă se prevede aceiaș ajutorare din partea statului și față cu școalele catolice (eventual călugărești). Zadarnică e argumentația ministrului, că școala catolică liberă corăspunde din toate punctele de vedere cerințelor statului, ba chiar stă în voia părinților a-și trimite copiii la școala pe care o vor, și deci în grija lor se lasă pronunțiamentul întrucât școala catolică e vrednică de ajutorul statului, întrucât acesta se împarte în proporția elevilor (cheia cea mai dreaptă), totuș socialiștii și liberalii învinue cu vehemență guvernul, care vrea să stoarcă 20 milioane pentru îmbogățirea școalelor mănăstirești și a congregațiunilor. Lupta curge înainte cu îndârjire, dar la vremea sa proiectul, care acum e sub studiarea comisiunilor, se crede că va birui pe de-a întregul. (După E. K.).

Tipicul cultului religios.

Cazuri liturgice, date și indigitări tipiconale pe luna lui Maiu.

Duminecă în 1 Mai. Dumineca a 4-a după Paști, Sfântul Proroc Ieremia, Dumineca slăbănogului glas 3 vos. 5. Începutul ca și în Dumineca Mironosițelor. La „Dumnezeu este Domnul" troparul glasului 3 de 2 ori „Mărire — și acum" bogorodicina lui. Sedelnele glasului 3 cu ecteniile mici obicinuite și cu troparele învierii „soborul îngeresc". Ectenia mică, ipacoiul și antifoanele glasului 3. Evangelia utreniei a 5-a „Învierea lui Christos" de 3 ori și psalm 50. Catavasiile paștilor. La pasnama trei după ectenia mică, condacul, icosul paștilor și sedealna slăbănogului din Penticostariu. La peasna a 6-a, ectenie mică și condacul și icosul slăbănogului. La peasna a 9-a nu să cântă „mărește suflete al meu", ci irmoasele acelei pesne din Penticostariu. Ectenie mică, sfetilna paștilor „mărire — și acum" a slăbănogului. La hvalite se cântă stihirile octoihului, a glasului 3 „Mărire" — stihira slăbănogului „Mariei Magdalinei, ceea-ce a vestit învierea Mântuitorului" „și acum — Prea binecuvântată ești" și doxologia cea mare.

Sâmbătă în 7 Maiu la vecernie. După începutul arătat la vecerniile din Sâmbetele trecute „Doamne strigat-am" cu stihirile pe 10 și anume: 4 stihiri din octoih a glasului 4, trei ale înjumătățirii praznicului și 3 ale samarinencei din Penticostariu. „Mărire — Lângă puțul lui Iacob aflând Isus pe Samarineanca" „și acum" dogmatica glasului 4 „Prorocul David, carele pentru Tine este și a lui Dumnezeu părinte".

Vohod „Lumină lină" prohimenul Sâmbetei, ectenia „să zicem toți" și a celor 6 cereri, cu „Învrednicește-ne Doamne" între ele. Stihoavna, cu 1 Stihire a glasului 4, și cu stihirile paștilor. „Mărire — Când te-ai arătat pe pământ Christoase Dumnezeule" din Penticostariu „și acum" „Înjumătățindu-se praznicul" din Penticostariu sau stihira paștilor „ziua învierii". După „Tatăl nostru" troparul învierii a glasului 4 „mărire - și acum" a înjumătățirii praznicului și încheierea ca de obiceiu.

Duminecă în 8 Maiu Sfântul ap. și Ev. Ioan, Dumineca a 5-a după paști a Samarinencei glas 4 vos. 7 la utrenie; Începutul ca în Duminecile anterioare. La „Dumnezeu este Domnul" troparul glasului 4 de 2 ori „mărire — și acum" a înjumătățirii: Sedelnele glasului 4, „soborul îngeresc", ipacoiul și antifoanele glasului, evangelia utre-

niei a 7-a. Catavasiile paştilor. La peasna 3 condacul şi icosul înjumătăţirii şi sedealna Samarinencei, cu „mărire — şi acum“ la peasna a 6-a condacul şi icosul Samarinencei, iar la peasna a 9-a irmoasele pesnei şi nu „măreşte suflete al meu“.

Sfetilna Paştilor „mărire“ sfetilna Samarinencei „şi acum“ a înjumătăţirii. La hvalite se pun 8 stihiri, 6 ale octoihului şi 2 a Samarinencei din Penticostariu. „Mărire“ „Izvorul începerii de viaţă Isus Mântuitorul nostru“ „şi acum“ „Prea binecuvântată eşti“. Doxologia cea mare.

Duminecă în 15 Maiu, cuv. păr. Pahomie cel Mare, Dumineca a 6-a după Paşti a orbului, glas 5 vos. 8. Vecernia şi utrenia acestei dumineci se face, ca şi în Dumineca slăbănogului, cu deosebirea, că aici e glas 5 şi la hvalite se pun 7 stihiri din octoih a glasului 5 şi 1 stihire a orbului din Penticostariu.

Mercuri în 18 Maiu la vecernie. După binecuvântare dela preot se ceteşte psalmul de seara, iar după ectenia cea mare de începere se cântă «Doamne strigat-am» pe melodia glasului 6 cu toate stihirile Penticostariului. După vohod şi după imnul de seara „Lumină lină“ urmează prohimenul zilei şi paremiile Penticostarului. Preotul zice ecteniile celor 6 cereri şi strana cântă stihoavna cu stihirile pe glas 2 şi cu «Mărire — şi acum» pe glas 6 din Penticostariu. «Acum slobozeşte» «Prea Sfântă Treime» «Tatăl nostru» şi troparul «Înălţatute-ai întru mărire» şi otpustul.

Joi în 19 Maiu. Praznicul Inălţării Domnului. La utrenie: După binecuvântare, după cetirea psalmilor si după ectenia cea mare de începere, urmează «Dumnezeu este Domnul» de 4 ori pe melodia troparului glasul 4 şi însuşi troparul praznicului de 3 ori. Ectenie mică şi seria primă de sedelne, iar ectenie mică şi seria a doua de sedelne din Penticostariu. După seria a doua de sedelne urmează nemijlocit Polileul cu pripelele. Preotul iar zice ectenie mică şi strana cântă sedealna Polileului din Penticostariu cu «mărire — şi acum» Antifoanele glasului 4 dela sărbători şi prohimenul Penticostariului. Evangelia utreniei a praznicului, «Învierea lui Hristos» una dată şi psalmul 50 «Mărire — Pentru rugăciunile Apostolilor Tăi» «şi acum – Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu» şi stihira praznicului pe glas 6 «Astăzi puterile cele de sus în ceriuri» Catavasiile praznicului cu sedealna Penticostariului la peasna a 3-a şi cu condacul şi icosul praznicului la peasna a 6-a. La peasna a 9-a în loc de «măreşte suflete al meu — ceia-ce eşti mai cinstită» se cântă pripelele acestei pesne. După ectenie mică dela preot urmează apoi sfetilna praznicului de 3 ori şi hvalitele Penticostariului cu «mărire — şi acum» şi doxologia cea mare.

La liturgie. În loc de «Binecuvintează suflete al meu» se cântă antifonul I. «Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu» înainte de «Unule născut» antifonul II. «Mântueşte-ne pre noi Fiul lui Dumnezeu» şi în loc de fericiri troparul praznicului. «Câţi în Hristos v'aţi botezat» apostolul şi evangelia praznicului. La «Cuvine-se cu adevărat» irmosul Înălţării iar la priceasnă «Suitu-s'a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trimbiţă».

Vineri în 20 Maiu la vecernie. Preotul dă binecuvântarea cu «Binecuvântat este Dumnezeul nostru». Dupăpsalmul de seara şi după ectenia cea mare de începere se cântă «Doamne strigat-am» cu 3 stihiri ale Penticostariului şi 5 ale mineiului repeţindu-se 2 stihiri din mineiu «Mărire» a mineiului «şi acum — Astăzi puterile cele de sus în ceriuri, văzând firea noastră» dela utrenia Înălţării. După Vohod «Lumină lină» prohimenul zilei şi paremiile mineiului ectenia «să zicem toţi». «Învredniceşte-ne Doamne» ectenia celor 6 cereri şi stihoavna mineiului cu «mărire» a mineiului, «şi acum — În muntele Maslinilor ai venit» din Penticostariu». După «Tatăl nostru» troparul mineiului «Chipul crucii Tale pe cer văzându-l» «mărire — şi acum» troparul Înălţării şi otpustul.

Sâmbătă în 21 Maiu. Sfinţii marii împăraţi Constantin şi Elena. La utrenie: După binecuvântare dela preot, după cetirea psalmilor de dimineaţa şi după ectenia cea mare de începere se cântă: «Dumnezeu este Domnul» pe melodia troparului glasului 4, de 4 ori. Urmează troparul Înălţării de 2 ori şi «mărire – şi acum» troparul mine-

iului. Ectenia mică, seria I. de sedelne a mineiului, iar ectenie mică şi seria a II-a de sedelne tot din mineiu. Polileul cu pripelele, ectenie mică şi sedealna Polileului cu «mărire — şi acum» din mineiu. Antifoanele glasului 4 dela sărbători cu prohimenul mineiului. După «toată suflarea» se ceteşte evangelia dela Ioan «Zis-a Domnul, Eu sunt uşa; prin mine de va intrà cineva». Să ceteşte apoi psalmul 50 şi se cântă dela strană «mărire — pentru rugăciunile de Dumnezeu încununaţilor împăraţi», «şi acum — Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu». «Miluește-mă Dumnezeule după mare mila Ta» cu stihira mineiului pe glas 2. Catavasiile praznicului. La peasna a treia condacul şi icosul praznicului şi sedelnele mineiului cu «mărire — şi acum» după peasna a 6-a condacul şi icosul mineiului. Pesnei 8 îi premerge «să lăudăm, bine să cuvântăm» iar pesnei 9 «măreşte suflete al meu — ceia ce eşti mai cinstită». Ectenie mică, sfetilna mineiului, «mărire - şi acum» a Înălţării. La hvalite se cântă stihirile mineiului cu «mărire — Împăratul împăraţilor şi Dumnezeu», «şi acum — Născutu-te-ai precum însuţi ai voit» dela Înălţare şi doxologia cea mare. *La liturgie*: fericirile pe glasul canonului cu «mărire — şi acum» dela peasna a 6-a şi irmosul Înălţării.

Sâmbătă în 21 Maiu. La vecernie: La «Doamne strigat-am» cântăm 10 stihiri, 3 din octoih dela glas 6, 3 stihiri ale Înălţării şi 4 stihiri ale Sfinţilor Părinţi din Penticostariu «Mărire» a sfinţilor «şi acum» bogorodicina glasului. După Vohod «Lumină lină» prohimenul zilei, paremiile Penticostariului. — Celelalte părţi a vecerniei ca de obiceiu. La stihoavnă stihirile octoihului «Mărire» a Sfinţilor «şi acum» a Înălţării. «Acum slobozeşte», «Sfinte Dumnezeule» «Prea Sfântă Treime», «Tatăl nostru» troparul glasului 6 «mărire» a sfinţilor «şi acum» al Înălţării.

Duminecă în 22 Maiu. Dumineca a 7-a a SS. Părinţi glas 6 vos. 10. La utrenie: După începerea obicinuită cu psalmii de dimineaţa toţi şi ectenia cea mare «Dumnezeu este Domnul» de 4 ori pe melodia troparului glasului 6. Troparul acestui glas de 2 ori «Mărire» troparul Sfinţilor «şi acum» al Înălţării. Sedelnele învierii cu ectenie mică între ele. După a II-a serie de sedelne troparele învierii «soborul îngeresc». Ectenie mică, ipacoiul şi antifoanele glasului 6, evangelia utreniei a 10-a dela Ioan. „Învierea lui Hristos" una dată şi psalm 50. Catavasiile Înălţării. La peasna a 3-a după ectenie mică condacul şi icosul Înălţării şi sedelnele Părinţilor, la peasna a 6-a ectenie şi condacul şi icosul Părinţilor. Pesnei a 8-a îi premerge «să lăudăm, bine să cuvântăm» iar pesnei a 9-a «Ceia ce eşti mai cinstită». La sfetilnă «Sfânt este Domnul» sfetilna învierii «mărire» a Părinţilor «şi acum» a Înălţării. La hvalite 4 stihiri ale glasului 6 din octoih şi 4 ale Părinţilor din Penticostariu. «Mărire» stihira Penticostariului «şi acum — Prea binecuvântată eşti» şi doxologia cea mare, ambele pe melodia troparului glasului 6.

Cantor.

NOTĂ: În Nr. 7 al revistei la tipicul cultului religios s'a strecurat nebăgată în seamă următoarea greşală, pe care rog On. cetitori a o îndreptà. La vecernia din 22 Aprilie în loc de «La stihoavnă stihirile octoihului» să se pună stihirile *Penticostariului.* Tot aci la tropare după «şi acum» în loc de troparul Născătoarei, să se pună aşa: troparul praznicului din Sâmbăta trecută. Asemenea rog a se îndreptà la utrenia din 24 Aprilie eroarea următoare «Cu psalmul 19 Auză-te Domnul în ziua năcazului» să se şteargă, căci până la Înălţare la utrenie se cetesc numai cei 6 psalmi de dimineaţa.